

ΔΗΜΟΦΣΗ

ΕΤΟΣ 26ο | ΤΕΥΧΟΣ 112 | ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ-ΜΑΡΤΙΟΣ 2025

Κάθε Μάρτη
αρχίζει
μια Άνοιξη

Μανόλης Αναγνωστάκης

ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

Σύλλογος Ποιοτικής & Πολιτιστικής
Αναβάθμισης Δυτικής Αττικής
“Ο ΔΗΜΟΦΩΝ”
ΕΚΔΟΤΗΣ
Παναγιώτης Δημητρουλης
(Κιν.: 6977.781.753)
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΜΕΛΩΝ/ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ
Κοροπούλης Βασίλης
Κοροβέση Ελένη
Παπαϊωάννου Παναγιώτης
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑΣ
Λαϊνάς Παναγιώτης -
Μποχάρτζας Γεώργιος
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
Κωνσταντίνα Πέππα
Τηλ./Fax: 210.55.58.291

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ
Μήτσου - Τσιάμη Κατερίνα
Πτυχ. Τεχνολόγος Γραφικών Τεχνών

Ταχυδρομική Διεύθυνση
28ης Οκτωβρίου 3, 196 00
Μάνδρα Αττικής
Τηλ.: 6977.781.753
www.dimofon.gr
e-mail: info@dimofon.gr

Ο “ΔΗΜΟΦΩΝ” ανταλάσσεται με
όλα τα έντυπα πολιτιστικού περιεχομένου.

Τα επώνυμα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις εκείνων
που τα υπογράφουν.
Επιτρέπεται η τμηματική ή ολική αναδημοσίευση
άρθρων, υπό την προϋπόθεση ότι θα αναγράφεται η
πηγή τους.
Η ύλη για το τεύχος “έκλεισε” στις 20/03/2025.

ΕΤΟΣ 26ο
ΤΕΥΧΟΣ **112**

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΜΑΡΤΙΟΣ 2025

Το φεγγάρι

Ανέτειλε κι απόψε το φεγγάρι
ρίχνοντας λίγο θαμπό φως.

Ψηλαφητά αγγίζουμε τις ακτίδες του
για να μνη κρυώνουμε τόσο πολύ.

Δεν το ξέραμε πως απαγορεύεται να ονειρευόμαστε
επειδή τα όνειρα τα δικά μας ήταν λέει εξωπραγματικά
κι ανεφάρμοστα.

Κι άλλωστε, τι ονειρευόμασταν;

Λίγη ζεστασιά εδώ που δεν έφτανε ο ήλιος,
το φως που θα μας ανακάτευε τα μαλλιά ευεργετικά
σαν ανθρώπινο χάδι

κι εμείς θα το δεχόμασταν με προσμονή
κι ας μας καλούσε το κούρεμα.

Μα εκείνοι που μας στέρποσαν την παιδική πλικία
ήταν δυστυχέστεροι από εμάς
γιατί οι ίδιοι είχαν στερήσει τον εαυτό τους
απ' το όνειρο ενός καλύτερου κόσμου.

ΣΧΟΛΙΑ: Το ποίημα κινείται ανάμεσα σε μια όψη μη
παιδικότητα και μια πρώιμη ενηλικίωση που ωστόσο
ποτέ δεν επιτεύχθηκε. Το δύο αυτά άκρα εισδύουν το
ένα στο άλλο χωρίς να μπορούμε να οριοθετήσουμε
πού τελειώνει η παιδική πλικία και πού αρχίζει η
πορεία προς την ωριμότητα. Εν τέλει, το πιο
σημαντικό, όπως λένε και οι στίχοι σε κάποιο τραγούδι
του Παύλου Σιδηρόπουλου είναι να “*υπερασπίσουμε
το παιδί*” που όλοι λίγο ή πολύ κρύβουμε μέσα μας.

Θεωνάς Χαρατσής

Εθελοντισμός: Η Δύναμη της Προσφοράς στην Κοινωνία

Σε είναι κόσμο που μεταβάλλεται ραγδαία και όπου οι φυσικές καταστροφές και οι έκτακτες ανάγκες γίνονται όλο και συχνότερες, ο εθελοντισμός αναδεικνύεται ως μία από τις πιο ουσιαστικές εκφράσεις της κοινωνικής αλληλεγγύης. Η προσφορά προς τον συνάνθρωπο, η προστασία του περιβάλλοντος και η συμβολή στην πολιτική προστασία αποτελούν θεμελιώδεις αξίες που ενώνουν ανθρώπους με κοινό σκοπό: να κάνουν τη διαφορά.

Ο εθελοντισμός δεν είναι απλώς μια πράξη καλοσύνης, αλλά μια συνειδητή επιλογή που ενισχύει τον κοινωνικό ιστό, δημιουργεί ισχυρούς δεσμούς μεταξύ των πολιτών και προσφέρει ανεκτίμητα οφέλη τόσο σε εκείνους που δέχονται βοήθεια όσο και σε αυτούς που προσφέρουν. Μέσα από τη συμμετοχή σε εθελοντικές ομάδες, κάθε πολίτης έχει τη δυνατότητα να αναπύξει δεξιότητες, να αποκτήσει νέες εμπειρίες και, κυρίως, να νιώσει την ικανοποίηση ότι συμβάλλει ενεργά στη βελτίωση της κοινωνίας.

Η Πολιτική Προστασία και ο ρόλος των εθελοντών

Ένας από τους πιο κρίσιμους τομείς όπου ο εθελοντισμός παίζει καθοριστικό ρόλο είναι η πολιτική προστασία. Οι φυσικές καταστροφές, όπως οι πυρκαγιές, οι πλημμύρες και οι σεισμοί, απαιτούν άμεσην και συντονισμένην αντίδρασην. Σε αυτές τις δύσκολες στιγμές, οι εθελοντές είναι αυτοί που συχνά βρίσκονται στην πρώτη γραμμή, προσφέροντας την πολύτιμη βοήθειά τους.

Στην Ελλάδα, η εθελοντική πολιτική προστασία έχει αναδειχθεί σε ακρογωνιαίο λίθο της αντιμετώπισης κρίσεων. Μέσα από οργανωμένες ομάδες, πολίτες εκπαιδεύονται και προετοιμάζονται ώστε να μπορούν να συνδράμουν αποτελεσματικά στις έκτακτες ανάγκες. Ο ρόλος τους δεν περιορίζεται μόνο στην παρέμβαση σε κρίσιμες στιγμές, αλλά περιλαμβάνει και δράσεις πρόληψης, ενημέρωσης και εκπαίδευσης του κοινού.

Ο Σ.Ε.Π.Π.Μ.Ε "ΠΑΤΕΡΑΣ"

Ένα από τα πιο δυναμικά παραδείγματα εθελοντικής προσφοράς στην πολιτική προστασία είναι ο **Σ.Ε.Π.Π.Μ.Ε "ΠΑΤΕΡΑΣ"**. Ο σύλλογος δημιουργήθηκε από ανθρώπους με βαθιά αίσθηση ευθύνης και αγάπη για τον τόπο τους, οι οποίοι αποφάσισαν να αφιερώσουν τον χρόνο και τις

δυνάμεις τους στην προστασία της τοπικής κοινωνίας και του φυσικού περιβάλλοντος.

Με διαρκή εκπαίδευση και συνεχή παρουσία σε κρίσιμες καταστάσεις, τα μέλη του συλλόγου συμμετέχουν σε επικειρήσεις δασοπροστασίας, πυρόσβεσης, διάσωσης και παροχής πρώτων βοοθειών. Παράλληλα, συμβάλλουν ενεργά στην ενημέρωση των πολιτών για θέματα πολιτικής προστασίας, προάγοντας την πρόληψη και την ορθή προετοιμασία απέναντι σε φυσικούς κινδύνους.

Μερικές από τις δράσεις του Σ.Ε.Π.Π.Μ.Ε "ΠΑΤΕΡΑΣ":

- Συμμετοχή σε επικειρήσεις κατάσβεσης πυρκαγιών
- Στήριξη Ενοριακού Συσσιτίου
- Συμμετοχή σε Αθλητικές Διοργανώσεις
- Συμμετοχή στην μουσική εκδήλωση: «Μια Μελωδία για τον Αλκίνοο»

Γιατί να γίνεις εθελοντής

Η εθελοντική δράση είναι μια εμπειρία που αλλάζει ζωές. Ο καθένας μπορεί να γίνει εθελοντής, ανεξαρτήτως πλικίας ή επαγγελματικής ιδιότητας. Το μόνο που απαιτείται είναι διάθεση για προσφορά και δέσμευση στο κοινό καλό.

Η συμμετοχή σε έναν σύλλογο πολιτικής προστασίας προσφέρει όχι μόνο την ευκαιρία να βοηθήσεις ενεργά σε κρίσιμες καταστάσεις, αλλά και να αποκτήσεις γνώσεις και δεξιότητες που μπορεί να αποδειχθούν χρήσιμες σε κάθε πτυχή της ζωής. Επιπλέον, δημιουργεί φίλιες και δυνατούς δεσμούς με ανθρώπους που μοιράζονται τις ίδιες αξίες και το ίδιο όραμα.

Στήριξη των Σύλλογο - Γίνε μέρος της αλλαγής

Ο **Σ.Ε.Π.Π.Μ.Ε "ΠΑΤΕΡΑΣ"** καλεί κάθε πολίτη που ενδιαφέρεται να συμβάλει στην προστασία της κοινότητας να γίνει μέλος της ομάδας του. Ακόμη και η διάδοση του έργου του συλλόγου είναι πολύτιμη, καθώς ενισχύει τη συνειδητοποίηση της σημασίας του εθελοντισμού και της πολιτικής προστασίας.

Η αισφάλεια της κοινωνίας μας είναι ευθύνη όλων μας. Ο εθελοντισμός δεν είναι απλώς μια επιλογή, αλλά μια σάση ζωής που μπορεί να κάνει τη διαφορά. Είτε μέσα από την άμεση συμμετοχή είτε μέσω της υποστήριξης τέτοιων πρωτοβουλιών, μπορούμε όλοι να συμβάλλουμε σε ένα ποιασφαλές και βιώσιμο μέλλον.

"Γίνε και εσύ
εδεχοντή!
Μαζί μπορούμε
περισσότερα!"

Πρόσφατα λογοτεχνικά βιβλία για τον μακεδονικό αγώνα με ήρωες μυθοπλαστικά πρόσωπα

Ελένη Α. Ηλία

Παδιά και έφηβοι συναντώνται ως αφηγηματικά πρόσωπα στην ελληνική παιδική λογοτεχνία από τα πρώτα της βήματα κατά τον 19^ο αιώνα. Αργότερα, οι συγγραφείς αξιοποιούν όλο και περισσότερο την ισχυρή επίδραση των μικρών λογοτεχνικών ήρωών στους συνομήλικούς τους αναγνώστες, τη διαδικασία της ταύτισης δηλαδή με τα λογοτεχνικά πρόσωπα [1], οπότε αυξάνονται σημαντικά οι κύριοι ήρωες παιδικής πλικίας. Σε αυτήν την κατεύθυνση, αναφορικά με τον μακεδονικό αγώνα ειδικότερα, πρωτοπορεί ασφαλώς η Πηνελόπη Δέλτα με τους ήρωες Αποστόλη και Γιοβάν στο μυθιστόρημά της Στα μυστικά του Βάλτου, το οποίο παρουσιάστηκε στο προηγούμενο τεύχος. Εδώ παρουσιάζονται έξι ακόμη λογοτεχνικά βιβλία όπου πρωταγωνιστούν μυθοπλαστικά παιδικά και εφηβικά πρόσωπα, τα οποία τοποθετούνται δίπλα στις εξέχουσες ιστορικές προσωπικότητες τού μακεδονικού αγώνα.

1. Ξεκινάμε με τον Δημήτρη Μανθόπουλο, για τον οποίο ο Βασίλης Αναγνωστόπουλος τονίζει πως ως εκπαιδευτικός έχει γνώση της ψυχολογίας του σύγχρονου παιδιού [2]. Το έργο του **Στην πρώτη γραμμή**, εκδόσεις Εστία, που απέσπασε το βραβείο ιστορικού μυθιστορήματος της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς το 1978, αναφέρεται στην χρονική περίοδο από το 1896 έως το 1912. Εδώ παρακολουθούμε τους αγώνες των Ελλήνων για την απελευθέρωση της Μακεδονίας αλλά και της Κρήτης και των υπόλοιπων περιοχών που ακόμη βρίσκονταν υπό τουρκική κυριαρχία. Ο κύριος ήρωας, ο δεκαεξάχρονος Θάνος, ζει στη Θεσσαλονίκη μέχρι τη στιγμή που φυγαδεύεται στην ελεύθερη Αθήνα, προκειμένου να μνηστήριψε από τους Τούρκους. Μέσα από τη δράση του παρουσιάζεται αρχικά η κινητοποίηση των Ελλήνων της Μακεδονίας, που περιλαμβάνει τη σύσταση της μυστικής οργάνωσης με το όνομα Εθνική Εταιρεία, με σκοπό την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Αργότερα επιστρέφει στην Μακεδονία ως αξιωματικός πατέρα του ελληνικού στρατού, για να πολεμήσει τους κομιταζήδες, ενώ έχει δημιουργήσει στην Αθήνα τη δική του οικογένεια.

Βασικότερο χαρακτηριστικό της τριτοπρόσωπης αφήγησης συνιστά η παρουσίαση των δραματουργικών και συνάρματων εξελίξεων μέσα από την οπική του κύριου ήρωα, την οποία μιαραζόμαστε πάντα και οι αναγνώστες, με συνέπεια τη συμμετοχή μας στην αγωνία, στην έντασή του και συνακόλουθα την ενίσχυση της συμπάθειάς μας στο πρόσωπό του. Για παράδειγμα, ο Θάνος κρυφοκοιτάζει τα πρόσωπα που συναντούνται μυστικά με τον πατέρα του, κάποιων από τα οποία αγνοεί την ταυτότητα, και προσπαθεί να συνδύασει τις αποσπασματικές πληροφορίες που φτάνουν στα αυτιά του. Άλλου κάποιος εμφανίζεται ξαφνικά μπροστά του όταν τρέχει στα στενά της Άνω Πόλης, για να ξεφύγει από τους τούρκους στρατιώτες που τον κυνηγούν. Το ίδιο ισχύει και στο σημείο που παλεύει με ένα κομιταζή στη μακεδονική ύπαιθρο.

Επιπλέον, συχνότατα στο κείμενο εμφανίζονται ανατροπές των αφηγηματικών δεδομένων, απροσδόκητες εξελίξεις που εκπλήσσουν εξίσου έντονα ήρωα και

αναγνώστες, αυξάνοντας κατακόρυφα το ενδιαφέρον μας. Στο πρόσωπο του κομιταζή που προαναφέραμε, ο Θάνος αναγνωρίζει το συμμαθητή του Παβλόφ, τον οποίο διαρκώς αναζητούσε, θεωρώντας τον υπεύθυνο για τη σύλληψη του καθηγητή τους Φιλίππου. Ωστόσο στη μεταξύ τους πάλι παρενέβη ένας έλληνας αντάρτης, για να προστατέψει τον κομιταζή. Ήταν ο ίδιος ο Φιλίππου, που διαβεβαίωσε τον κατάπληκτο Θάνο ότι όχι μόνο ο Παβλόφ δεν ήταν προδότης αλλά και ότι συνεργαζόταν από καιρό μαζί του, φέροντας στους Έλληνες πληροφορίες για τους Βούλγαρους αντιπάλους τους. Στην ίδια συζήτηση ο ήρωας ενημερώθηκε επίσης για τις άριστες σχέσεις του Παβλόφ με την οικογένειά του και για την αμοιβαία ερωτική έλξη ανάμεσα στο συμμαθητή του και την αδερφή του.

Θα ήταν επίσης σκόπιμο να επισημάνουμε την εστίαση της αφήγησης στον εσωτερικό κόσμο του κύριου ήρωα, όπου κυριαρχούν η αγγότητα, ο νεανικός ενθουσιασμός, ο πατριωτισμός και άλλα υψηλά ιδανικά, γεγονός που προσφέρει στο μικρό κυρίως αναγνώστη, την ευκαιρία να αντιμετωπίσει θετικά τις συγκεκριμένες αξίες. Συμμερίζόμαστε την ανυπομονοσία και τη χαρά του, καθώς μεταβαίνοντας στη Μακεδονία, ελπίζει να συναντηθεί ξανά με τον Παύλο Μελά ή το θαυμασμό του για τον πατέρα του και τους υπόλοιπους Θεσσαλονικείς, που οργανώνονται μυστικά και παράνομα για την απελευθέρωση της πόλης τους.

2. Στη συνέχεια θα σταθούμε στο μυθιστόρημα της Νίτσας Τζώρτζογλου **Όταν τα νιάτα θέλουν**, εκδόσεις Άγκυρα, που αναφέρεται αποκλειστικά στο μακεδονικό αγώνα. Εκτείνεται χρονικά από το Καλοκαίρι του 1904 έως το Καλοκαίρι του 1905. Οι βασικοί ήρωές του είναι επίσης πρόσωπα μυθοπλαστικά, μέλη μιας νεανικής συντροφιάς στη Θεσσαλονίκη. Καθώς σχετίζονται με διάφορους τρόπους με τον αγώνα, ο αναγνώστης εμπλέκεται στη συγκεκριμένη ιστορική στιγμή μέσα από την οπική τους, τον ψυχισμό τους και την αφηγηματική δράση τους.

Αναλυτικότερα, ο μικρός Τέλης κατοικεί ακριβώς απέναντι από το Γενικό Προξενείο. Παρακολουθώντας από το σπίτι του την κίνηση στο δημόσιο κτήριο, αντιλαμβάνεται ότι αυτό συγκοινωνεί μυστικά με τη μπρόπολη της Θεσσαλονίκης. Επιπλέον, ο Τέλης βλέπει αρκετές προσωπικότητες του αγώνα που καταφθάνουν εκεί, για να συναντηθούν με το γενικό πρόδειγμα. Το ίδιο το αγόρι έχει μάλιστα την ευκαιρία να συνομιλήσει με τον Κορομπλά αυτοπροσώπως, όταν του μεταφέρει κρυπτογραφημένο μήνυμα του μπρόπολη της Καστοριάς και επιδίδει άλλο γράμμα του προξένου σε κάποιο δικηγόρο, στο πλαίσιο των προσπαθειών να απελευθερώθει ο καπετάν Κώπτας. Η μεγαλύτερη σε πλοκία φίλη του Τέλη, Ζωή Πλατανιά, διορίζεται δασκάλα στο Μαύροβο, από όπου επισκέπτεται συχνά τον Γερμανό Καραβαγγέλη στη μπρόπολη της Καστοριάς είτε για ζητήματα λειτουργίας του σχολείου είτε για να ενημερωθεί για τις εξελίξεις του αγώνα είτε για να προσφέρει τις υπηρεσίες της. Αποστολές ανατίθενται στη Ζωή και διαμέσου του αδελφού της Σιάθη, ο οποίος είναι μεταξύ των αξιωματικών του ελληνικού στρατού που συμμετέχουν ιδιωτικά στον ένοπλο αγώνα κατά των Βουλγάρων. Ο Στάθης συμβάλλει στη σωτηρία του Μαύροβου όταν επιτίθενται κομιταζήδες και στη συνέχεια πολεμά στο βάλτο των Γιαννιτσών, στο σώμα του καπετάν Κάλα. Μαζί του

πολεμά και ο φίλος του, δικηγόρος Δώρος Αναστασίου, που αρραβωνιάζεται με τη Ζωή κατά την επιστροφή τους στη Θεσσαλονίκη για τις καλοκαιρινές διακοπές. Στα φανταστικά πρόσωπα συγκαταλέγεται τέλος και ο Λάμπτης, μαθητής της Ζωής από το Μαύροβο, ο οποίος επίσης συμβάλλει στον αγώνα, επιστρατεύοντας τις γνώσεις του για την περιοχή του, τη φαντασία και την οξύνοια του και την αφοσίωση στη δασκάλα του.

Ανάμεσα στα πιο αξιόλογα αφηγηματικά σημεία του κειμένου ξεχωρίζει η πορεία της Ζωής από το Μαύροβο στην Καστοριά, όπου πρόκειται να πληροφορηθεί από το δεσπότη το τέλος του Παύλου Μελά και την τραγική πρωτοβουλία των αντρών του ν' αποκεφαλίσουν το πτώμα του, προκειμένου να μην αναγνωριστεί από τους εχθρούς του. Καθ' όλη την διαδρομή η πρωίδα διακατέχεται από άσκημα προαισθήματα. Αναλυτικότερα, η γνώριμή της λίμνη της Καστοριάς συσκετίζεται στην αντίληψή της με την Αχερούσια, που οδηγεί στον Άδη, η πλάβα που τη μεταφέρει συσκετίζεται με φέρετρο και τα ξεγυμνωμένα κλαδιά των δέντρων που διακρίνονται στις όχθες μέσα στην ομίκλη, της μοιάζουν με ανθρώπινους σκελετούς.

Η εστίαση της αφήγησης στον εσωτερικό κόσμο των λογοτεχνικών προσώπων παρατηρείται συχνότατα, σε συνδυασμό με την απόδοση των πλέον κρίσιμων αφηγηματικών επεισοδίων μέσα από τη δική τους οπική. Για παράδειγμα, μοιραζόμαστε το φόβο και την αγωνία της Ζωής όταν ακούει βήματα να πλησιάζουν μέσα στην νύχτα και να σταματούν έξω από το σπίτι της στο Μαύροβο, όπου κρύβει πολεμικό υλικό, για να το παραδώσει στους Έλληνες αντάρτες. Και ενώ τότε η κοπέλα ετοιμάζεται να χρησιμοποιήσει το όπλο που της έχει διαθέσει ο δεσπότης για να υπερασπίζεται τη ζωή της, σε άλλη περίπτωση ο μικρός Λάμπτης μεταμφιέζεται σε φάντασμα και έτσι κατορθώνει να τρέψει σε φυγή τους κομιταζήδες που κυκλώνουν την καλύβα όπου το αγόρι βρίσκεται σε

αποστολή, αξιοποιώντας τη φήμη που επικρατεί στο ντόπιο πληθυσμό, ότι η καλύβα αυτή είναι στοιχειωμένη.

Σε άλλο αφηγηματικό επεισόδιο ο Τέλης κινδυνεύει ενώ μεταφέρει γράμμα του Κορομπλά. Ο αναγνώστης συμμετέχει πλήρως στην κλιμακούμενη αγωνία του αγοριού, το οποίο αντιλαμβάνεται τον τούρκο μυστικό αστυνομικό να τον παρακολουθεί στα έρημα σοκάκια της Θεσσαλονίκης και να τον προσεγγίζει σε απόσταση αναπνοής. Η αίσια έκβαση έρχεται όταν ο σκύλος του Τέλη επιτίθεται στον Τούρκο. Στη συνέχεια οι εξελίξεις αποδίδονται μέσα από την οπική του νεαρού Πάνου, που πηγαίνει μεταμφιεσμένος σε εβραίο ζητιάνο στο αστυνομικό τμήμα, όπου ακούει τον διοικητή τρομερά εξοργισμένο απέναντι στον Τούρκο που έχει δεχθεί την επίθεση του σκύλου, καθώς θεωρεί την αφήγηση για το σκύλο ψευδή και τη μέθη του Τούρκου ως τη μοναδική αιτία για τα τραύματα του.

Οστόσο η συγγραφέας ολοκληρώνει το έργο της σε ένα εντελώς διαφορετικό πλαίσιο. Οι νεαροί ήρωές της συγκεντρώνονται ξανά για λίγο στη Θεσσαλονίκη, κατά την άφιξη του ναυτικού πατέρα της Ζωής και του Στάθη. Εκεί πλούσιοι σε εμπειρίες και ταυτόχρονα ταλαιπωρημένοι, διασκεδάζουν ξένοιαστα και κάνουν προτάσεις γάμου, απενίζοντας με αισιοδοξία το μέλλον.

3. Στο βιβλίο της Ρούλας Παπαδημητρίου, με τον τίτλο **Στη δοξασμένη της Μακεδονίας ώρα**, που το 1968 τιμήθηκε με έπαινο ιστορικού μυθιστορήματος από τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, ο αφηγητής, γέρος μακεδονόμαχος, αναφέρεται στην εποχή που δεκάχρονο αγόρι με προτροπή του πατέρα του, ο οποίος πολεμά τους κομιταζήδες, πηγαίνει κοντά στο Γερμανό Καραβαγγέλη, μπτροπολίτη Καστοριάς. Εκεί, μεταμφιεσμένος σε καλογερόπαιδο, αναλαμβάνει αποστολές, όπως η μεταφορά μεταξύ των οπλαρχηγών, μπνυμάτων και χρημάτων για την ενίσχυση του αγώνα. Καθώς λόγω της

μικρής του ηλικίας δεν κινεί υποψίες σε Βούλγαρους και Τούρκους, επισκέπτεται τακτικά το φυλακισμένο καπετάν-Κώπτα, συνιστώντας τον κύριο σύνδεσμό του με τον μπτροπολίτη και τους άλλους αγωνιστές. Έτσι παρακολουθεί από κοντά όλες τις μάταιες απόπειρες απελευθέρωσής του. Επιπλέον, βιώνει άμεσα πολλά ακόμη καθοριστικά ιστορικά περιστατικά, όπως το θάνατο του Παύλου Μελά και τις ενέργειες των συμπολεμιστών του, για να διαφυλάξουν το πτώμα του από τους φανατισμένους εχθρούς. Μεγαλώνοντας ο κύριος ήρωας, συμμετέχει στον ένοπλο αγώνα, όπου τραυματίζεται, με αποτέλεσμα να απομείνει ανάπτηρος, ευχαριστημένος ωστόσο, αφού οι θυσίες όλων δικαιώνονται με την απελευθέρωση του μεγαλύτερου μέρους της Μακεδονίας.

Οι αναγνώστες κάθε ηλικίας έχουν τη δυνατότητα να εμπλακούν στην ένταση και την αγωνία που συνεπάγεται η συμμετοχή στον μακεδονικό αγώνα, μέσα από την ταύτιση τής οπικής τους με τους ήρωα και τις συχνές αφηγηματικές αναφορές στον εσωτερικό κόσμο του, σε κρίσιμες σπιγμές για τη ζωή τη δική του και των συναγωνιστών του και για την έκβασην του αγώνα. Αναλυτικότερα, μέσα από την οπική του παιδιού που πρωταγωνιστεί, παρακολουθούμε την εγκατάλειψη του χωριού του από τους κατοίκους του, για να γλιτώσουν από τους κομιτατζήδες, τη μυστηριώδη συνάντησή του με κάποιον ζητιάνο που του παραδίδει ένα γράμμα, με το οποίο καλείται να συμμετάσχει στον αγώνα, τη σύλληψη του καπετάν-Κώπτα, την ανταλλαγή πυροβολισμών, που είχαν ως συνέπεια το θάνατο του Παύλου Μελά. Επίσης, συμμεριζόμαστε την αγωνία του, καθώς ακολουθείται από ένα ζευγάρι βούλγαρων χωρικών τη σπιγμή που μεταφέρει στο δεσπότη τα χρήματα που συγκεντρώθηκαν για τον αγώνα στο Βογατσικό, αλλά και την κατάπληξη του όταν αντικρίζει την ίδια Βουλγάρα να γευματίζει με τον δεσπότη ή έναν βίαιο Τούρκο τσαούση να συνομίλει εμπιστευτικά μαζί του. Αναφορικά με τον εσωτερικό κόσμο του ήρωα-αφηγητή, ας σταθούμε ενδεικτικά στο σημείο που αισθάνεται έντονα την εύνοια της τύχης, καθώς μόνος αυτός μεταξύ των συμμαθητών του έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει στον μακεδονικό αγώνα από τόσο νωρίς. Επίσης στο σημείο όπου έχει πια αναλάβει ένοπλη δράσην και νιώθει ενθουσιασμό και υπεραισιοδοξία για τις εξελίξεις. Τέλος, εκεί όπου υπό την επίδρασην κάποιου άσκημου ονείρου κάνει δυσάρεστες σκέψεις, που επαληθεύονται με τον τραυματισμό του στη μάχη.

Με την εσωτερική εστίαση στον κύριο ήρωα συχνά αναδεικνύεται ειδικότερα ο θαυμασμός και η συμπάθειά του για τους πρωικούς αγωνιστές, που με αυταπάρνηση διεκδικούν την ελευθερία της Μακεδονίας, γεγονός που συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση ανάλογης στάσης και από τον αναγνώστη απέναντι στα συγκεκριμένα ιστορικά πρόσωπα. Στο ίδιο δε αποτέλεσμα οδηγεί και η αναφορά στην καθολική αποδοχή και τον σεβασμό με τον οποίο αντιμετωπίζουν τα διάφορα ιστορικά αφηγηματικά πρόσωπα οι σύγχρονοί τους. Ενδεικτικά, στη γοντεία που ασκεί στον αναγνώστη η μορφή του μπτροπολίτη Καστοριάς Γερμανού Καραβαγγέλη, συντελεί τόσο η εντύπωση που προξένεται στον κύριο ήρωα όταν τον πρωτοσυνάντησε να ιππεύει σαν τον Άν Γιώργη όσο και η ενθουσιώδης και εγκάρδια υποδοχή του από τους κατοίκους του χωριού Δράγος. Ομοίως μας συναρπάζει το πρόσωπο του καπετάν Βαγγέλη Στρεμπενιώτη, αφενός καθώς ο Ίωνας Δραγούμης εκθειάζει τις αρετές του και αφετέρου καθώς ο κύριος ήρωας, ο μπτροπολίτης αλλά και ολόκληρος ο ελληνισμός της Μακεδονίας συγκλονίζεται από το θάνατο του, τον οποίο αδυνατεί να

συνειδητοποιήσει, θεωρώντας τον περισσότερο θρύλο, «άγγελο του θεού, με την τιμωρό ρομφαία στο χέρι» παρά κοινό θνητό. Η όταν ο θαυμασμός του αναγνώστη προκύπτει μεταξύ άλλων από την επισήμανση ότι τότε που επισκέφθηκε την Αθήνα, η ελληνική κυβέρνηση του επεφύλαξε εξαιρετικές τιμές. Όσο για τον Παύλο Μελά, τονίζεται η αισιοδοξία και ο ενθουσιασμός όλων των Ελλήνων, κατοίκων των χωριών της μακεδονικής υπαίθρου τα οποία εκείνος είχε επισκεφτεί, καθώς επίσης και η άφιξη του σουηδού στρατιωτικού Έραλντ Κλέεν στην Καστοριά, προκειμένου να προσκυνήσει τον τάφο του.

4. Φλογισμένα χρόνια είναι ο τίτλος της διηγηματογραφικής συλλογής που έγραψε ο Φράνσις Σταθάτου, στην οποία περιλαμβάνονται έξι σύντομα κείμενα για τον μακεδονικό αγώνα, που η δράση τους τοποθετείται χρονικά από το 1902 έως το 1908 και εκτείνεται σε ολόκληρη τη Μακεδονία, συγκεκριμένα στη Θεσσαλονίκη, τη Δράμα, την Κοζάνη, την Καβάλα, την Έδεσσα, το Μοναστήρι και σε άλλα, μικρότερα χωριά. Οι βασικοί ήρωες όλων των διηγημάτων είναι παιδιά και έφηβοι, τα οποία είτε αναλαμβάνουν συνειδητά δράσην είτε συνιστούν συμπτωματικά θύματα των κομιταζήδων. Συγκεκριμένα ο δεκατετράχρονος Σταύρος έχει την ευκαιρία μετά από καιρό να τιμωρήσει τους δύο κομιταζήδες που ευθύνονται για το καμό ολόκληρης της οικογένειάς του και την καταστροφή του σπιτιού του. Η μικρή Λουΐζα, κόρη του Γάλλου προξένου στη Θεσσαλονίκη, βρίσκεται τον τρόπο να ενισχύσει οικονομικά τον αγώνα των Ελλήνων κατά του συντονισμένου σχεδίου εκβούλγαρισμού της Μακεδονίας, συγκινημένη από τις θυσίες και τα ιδανικά τους. Επίσης, ο διανοπικά ανάπτηρος Θοδωρής γίνεται μάρτυρας του αγώνα. Με τη θανάτωσή του από τους κομιταζήδες, αποτέλεσμα της άρνησής του να τους αποκαλύψει πληροφορίες για την άφιξη εθελοντών στρατιωτών από την Αθήνα, που φιλοξενούνται σε σπίτια συγχωριανών του, κερδίζει τελικά την εκτίμηση και τον σεβασμό των τελευταίων, που έως τότε τον περιφρονούσαν. Ο νεαρός Ανδρέας κατορθώνει να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το βούλγαρο κατάσκοπο ο οποίος επιδιώκει να τον εμποδίσει να εκτελέσει την αποστολή του, στο πλαίσιο της οποίας συνομίλει με τον Παύλο Μελά και δέχεται τους επαίνους του. Ο Πέτρος εντοπίζει κάποιο σέρβο κατάσκοπο και αποτρέπει την αρπαγή μιας βυζαντινής εικόνας κατά τη μεταφορά της στο άγιο όρος. Τέλος, μία αρραβωνιασμένη κοπέλα βοηθά στην ιατρική περίθαλψη των ανταρτών και στη μεταφορά εθελοντών και οπλισμού.

Στα τέσσερα πρώτα διηγήματα κρονομοποιείται η τριτοπρόσωπη αφήγηση, στο προτελευταίο η επιστολική γραφή ενώ στο τελευταίο η ημερολογιακή. Μέσα από αυτήν την ποικιλία των αφηγηματικών τρόπων συχνά παρουσιάζεται ο εσωτερικός κόσμος του πρωταγωνιστή, με αποτέλεσμα την αναγνωστική ταύτιση μαζί του. Επίσης, τα κρίσιμα αφηγηματικά περιστατικά αποδίδονται συχνά μέσα από την οπική των κύριων πρώων, οι οποίες είναι συνομίλει με τον Παύλο Μελά και δέχεται τους επαίνους του. Ο Πέτρος εντοπίζει κάποιο σέρβο κατάσκοπο και αποτρέπει την αρπαγή μιας βυζαντινής εικόνας κατά τη μεταφορά της στο άγιο όρος. Τέλος, μία αρραβωνιασμένη κοπέλα βοηθά στην ιατρική περίθαλψη των ανταρτών και στη μεταφορά εθελοντών και οπλισμού.

5. Συνεχίζουμε με το βιβλίο του Τάκη Χατζηαγγώστου *Iερή γη*, εκδόσεις Άγκυρα, το οποίο περιλαμβάνει δύο αφηγήματα, τα κύρια πρόσωπα των οποίων δεν είναι στο σύνολό τους παιδικά. Στο πρώτο, τη χωροχρονικό πλαίσιο αποδίδεται έμμεσα, μόνο με τη συχνή χρήση του όρου κομιταζήδες ενώ δεν γίνονται ονομαστικές αναφορές σε συγκεκριμένο τόπο. Ο τίτλος του, «Η θεία Λένκω», συμπίπτει

με το κεντρικό αφηγηματικό πρόσωπο. Πρόκειται για μια πλικιωμένη χωρική, που αν και έζησε έως τα γεράματά της ταπεινά και συνηθισμένα, στο τέλος αξιώθηκε έναν πρωικό θάνατο ανάμεσα στους συμπολεμιστές της στο μακεδονικό αγώνα. Ο συγγραφέας προσδίδει στη σάση της πρωίδας διάσταση οικουμενική και διαχρονική, αντιμετωπίζοντας το εθνικό θέμα ως αφορμή, για να ανακαλύψει και να ξεπεράσει την ίδια τα όριά της. Άλλωστε ο ανθρωπισμός συνιστά τη μοναδική αξία που την παρακινεί να διακινδυνεύσει συνειδητά τη ζωή της, όταν αποφασίζει να κατευθυνθεί στο γειτονικό χωριό, προκειμένου να σώσει άγνωστους συνανθρώπους της που απειλούνται, επειδή αντιδρούν στις εντολές των κομιτατζήδων. Στη διάρκεια αυτής της μοναχικής πορείας θα έρθει αντιμέτωπη με τους εξαγριωμένους κομιτατζήδες, τους οποίους θα κατορθώσει να ξεγελάσει. Επίσης, θα αναμετρηθεί με τα στοιχεία της φύσης, τον άνεμο, το σκοτάδι, το ψύχος αλλά και τους εσωτερικούς φόβους της και τις μειωμένες σωματικές δυνάμεις της.

Κατά το μεγαλύτερο μέρος της τριτοπρόσωπης αφήγησης ο αναγνώστης μοιράζεται την οπτική της κύριας πρωίδας. Βλέπει και ακούει ό,τι και εκείνη, όπως προσπαθεί να αντιληφθεί μέσα στον πανικό της τι ακριβώς συμβαίνει. Επιπλέον ο αναγνώστης εισέρχεται πολύ συχνά στον εσωτερικό κόσμο της Θείας Λένκως, καθώς ο αφηγητής αποδίδει τις συνεχείς ψυχικές μεταπώσεις της ανάμεσα στο φόβο και στην υπέρβαση του, την κατάπληξη της για την ψυχική της δύναμη που για πρώτη φορά ανακαλύπτει, την αγωνία για τη σωτηρία των ανθρώπων που η ζωή τους εξαρτάται από τη δράση και τους κειρισμούς της, τη βεβαιότητα ότι θα αποτύχει αλλά και την αναπτέρωση των ελπίδων της.

Τηρώας στο δεύτερο αφήγημα του βιβλίου του Χατζαναγνώστου, που τιτλοφορείται «Ο καμπούρης», είναι ο Χρήστος, ένα αγόρι που ολόκληρη η ζωή του καθορίστηκε από τη σωματική αναπτηρία του. Η εσωτερική εστίαση της τριτοπρόσωπης αφήγησης αποδίδει εδώ την πικρία του Χρήστου, που εξελίσσεται σε απόγνωση, καθώς οι γύρω του, προκατειλημένοι από την εμφάνιση του, αρνούνται να αποδεχτούν το δικαίωμά του να αισθάνεται Έλληνας και να διακατέχεται από γενναιότητα και πατριωτισμό. Τα συναισθήματα αυτά του μικρού ήρωα υποβάλλονται στον αναγνώστη εντονότερα μέσα από την εμπλοκή του φυσικού κόσμου στο εσωτερικό του αδιέξοδο. Ωστόσο, η ψυχική δύναμη του Χρήστου υπερισχύει του σωματικού του ελαττώματος και της αρνητικής στάσης των άλλων απέναντί του και αναγνωρίζεται τελικά από το σύνολο των αφηγηματικών προσώπων.

Η δυσκερής θέση του ανάπτρου ήρωα

αποδίδεται κυρίως μέσα από την αντίθεσή του με τον συνομίλικό του Πέτρο, ο οποίος συνιστά το δημοφιλέστερο πρόσωπο της παιδικής συντροφιάς στο χωριό και πρωτοστατεί στο χλευασμό και την περιθωριοποίηση του Χρήστου. Στις τελευταίες ώρες σελίδες του κειμένου η εικόνα του Πέτρου, που κάποτε εμψύχωνε τα υπόλοιπα παιδιά με τις ενθουσιώδεις διηγήσεις του για τα κατορθώματα των πρώων της ελληνικής επανάστασης, ανατρέπεται πλήρως. Συγκεκριμένα όταν ο Χρήστος διορίζεται παίδα δάσκαλος στο χωριό και αναλαμβάνει να τονώσει το φρόνημα των τρομοκρατημένων από τους κομιτατζήδες συγχωριανών του, ο Πέτρος έχει μετατραπεί σε απόλυτα άβουλο άτομο, που αρνείται να συνεισφέρει με οποιοδήποτε τρόπο στον μακεδονικό αγώνα.

Η δικαίωση του κύριου ήρωα συνίσταται αφενός στην απελευθέρωση του χωριού του, που επιτυγχάνεται χάρη στην επίδραση του ίδιου στους μαθητές του, οι οποίοι συνεργάζονται με τα στρατιωτικά σώματα των ανταρτών. Αφετέρου συνίσταται στη δημόσια ομολογία τού τραυματισμένου Πέτρου ότι η σωτηρία του οφείλεται αποκλειστικά στο Χρήστο, που παρά την αναπτηρία του κατόρθωσε να τον μεταφέρει στο χωριό μόνος, διανύοντας μεγάλη απόσταση. Ο αναγνώστης παρακολουθεί τις εξελίξεις και αντιλαμβάνεται τον κίνδυνο να πλησιάζει, συνήθως μέσα από την οπική του κύριου ήρωα. Στην περίπτωση όμως της προσπάθειας του Χρήστου να βοηθήσει τον τραυματισμένο Πέτρο, το αναγνωστικό ενδιαφέρον κορυφώνεται καθώς η οπική μας ταυτίζεται με αυτή των υπόλοιπων χωριανών όταν αργοπορημένα διαπιστώνουν την απουσία των δύο αντρών από τους πανηγυρισμούς για τη νίκη κατά των κομιτατζήδων και ζεκινούν ομαδικά να τους αναζητήσουν.

Τελειώνουμε με την επισήμανση πως ο συγγραφέας, επιλέγοντας έναν αδύναμο σωματικά ήρωα, που υπερβαίνει τα όριά του, παρακινούμενος από τον πόθο της ελευθερίας, επιτυγχάνει και εδώ, με αφετηρία την εθνική ιστορική περίοδο του μακεδονικού αγώνα, να δημιουργήσει λογοτεχνικά πρότυπα, που λειτουργούν διαχρονικά και οικουμενικά.

6. Το μυθιστόρημα της Νέας Πάτρα *Χρόνια των καλασμού και της φωτιάς* καλύπτει τις ιστορικές περιόδους τόσο του μακεδονικού αγώνα όσο και των βαλκανικών πολέμων, οι οποίοι ακολουθούν χρονικά. Βασικοί ήρωές του είναι τα πρόσωπα μιας εύπορης οικογένειας της Στρώμνισας, που δραστηριοποιούνται ποικιλότροπα ενάντια στις απόπειρες εκβούλγαρισμού της περιοχής τους και πληρώνουν βαρύτατο τίμημα για αυτή τους τη σάση. Στο έργο συναντάμε την εναλλαγή δυο αφηγητριών, μιας νεαρής κοπέλας, όποτε η συγγραφέας αναφέρεται στη σύγχρονη εποχή, και της πλικιωμένης θείας της, Βάγιας, η οποία αποδίδει τα ιστορικά γεγονότα απευθυνόμενη όχι απρόσωπα στον εννοούμενο αναγνώστη, αλλά στην αγαπημένη ανιψιά της, που βρίσκεται δίπλα της και την παρακολουθεί με έντονο ενδιαφέρον. Έτσι ο αναγνώστης αποκομίζει την εντύπωση ότι παρίσταται φυσικά στη ζωντανή διήγηση που διαρκεί μια ολόκληρη κειμωνιάτικη νύχτα.

Στον αφηγηματικό αυτό κειρισμό εντοπίζεται και το στοιχείο της αντίθεσης ανάμεσα στην ασφάλεια και τη θαλπωρή του παρόντος (οι δύο γυναίκες κάθονται μπροστά στο αναμμένο τζάκι του εξοχικού τους σπιτιού) και στον πόνο, τον τρόμο, τη βία και το θάνατο, που κυριαρχούσαν στο παρελθόν. Αναφορικά με τη δεύτερη περίπτωση αναφέρω το σφαγιασμό των κατοίκων και την πυροβόληση του χωριού της Βάγιας, από όπου γλίτωσε μόνον εκείνη και ο μεγαλύτερος αδερφός της, Ευθύμης, με τη βοήθεια Ελλήνων ανταρτών, που τους μετέφεραν στην οικογένεια Μούλκα στη Στρώμνισα, από την οποία υιοθετήθηκαν. Επίσης, τη δολοφονία του αξιαγάπητου Χαρίτωνα, γαμπρού της μεγαλύτερης κόρης της οικογένειας, Ιφιγένειας, λίγο μετά από τη γέννηση της κορούλας τους. Για τη συγκεκριμένη περιστατικό ο αναγνώστης προετοιμάζεται σταδιακά, εφόσον από τις πρώτες κιόλας σελίδες προαναγγέλλεται η ατυχής έκβαση του γάμου των δύο προσφιλέστατων ηρώων. Το προσδοκώμενο επαληθεύεται και στο ακόλουθο επεισόδιο, στο οποίο όμως συμπίπτει με το επιθυμητό. Ο νεαρός Ευθύμης, τηρώντας τον όρκο που έχει δώσει στους νεκρούς γονείς του, θανατώνει τον κομιτατζή που τους δολοφόνησε. Το παραπάνω γεγονός παρουσιάζεται μάλιστα αρχικά χωρίς να κατονομάζονται τα συμμετέχοντα πρόσωπα και να διευκρινίζονται οι συνθήκες, με συνέπεια τη διαρκώς επιτεινόμενη αντιληπτική δραστηριοποίηση του αναγνώστη, στην οποία οφείλεται η αίσθηση της προσωπικής εμπλοκής του. Αναλυτικότερα γίνεται

λόγος για ένα κωφάλαλο βουλγαρόπουλο, που όχι μόνο υπηρετούσε πιστά τον Γκαμπέροφ, αλλά και τον προειδοποίησε κάποτε που κινδύνεψε η ζωή του. Το αγόρι αυτό βρέθηκε τραυματισμένο δίπλα στο σκοτωμένο κομιταζή. Η εκδοχή αυτή, που συνιστά την οπική των Βουλγάρων και δημιουργεί πλήθος ερωτηματικών, αναιρείται από την ομολογία του Ευθύμη στη Βάγια, ότι ο ίδιος είναι ο δράστης.

Παρόμοια τακτική ακολουθείται και στην αφηγηματική απόδοση των εκτελέσεων διαφόρων κομιταζήδων, που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια της θανάτωσης του Χαρίτωνα. Χωρίς, δηλαδή, να δηλώνεται η ταυτότητα των αυτουργών, παρέχονται επαρκείς ενδείξεις στον αναγνώστη για την αναγνώρισή τους, μέσα από την οπική της Βάγιας. Συγκεκριμένα, η απουσία του βοηθού της οικογένειας Γκόντσε από το σπίτι κατά τα διαστήματα που μαχαιρώνονται οι Βούλγαροι, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι μετά από κάθε τέτοιο μυστηριώδη θάνατο η πλούσια συλλογή μαχαιριών του εν λόγω ήρωα λιγοστεύει κατά ένα, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο Γκόντσε προβαίνει σε αυτές τις ενέργειες, για να εκδικηθεί το θάνατο του αδικοχαμένου Χαρίτωνα.

Θερμές ανθρώπινες σχέσεις δεν αναπτύσσονται στο έργο μόνο μεταξύ ομοεθνών αφηγηματικών προσώπων, όπως ο Χαρίτωνας και ο Γκόντσε. Παρά το εθνικό μίσος και το φανατισμό που χαρακτηρίζουν την τότε εποχή, υπάρχουν περιπτώσεις Ελλήνων, Βουλγάρων και Τούρκων, που αλληλοβοηθούνται σε κάθε κίνδυνο. Αναφέρω χαρακτηριστικά τους Τούρκους Χαλιντέ, Μεσούντ και Γκιουζέλ, οι οποίοι εργάζονταν στις επιχειρήσεις της οικογένειας Μούλκα, και βρήκαν καταφύγιο στο σπίτι της, όταν απειλούνταν από τους Βουλγάρους κατά τον Α' Βαλκανικό πόλεμο. Ακόμη πιο εντυπωσιακή ωστόσο είναι η διαρκής προστασία που παρέχει στην ελληνική οικογένεια η Γκιορντάνκα, Βουλγάρα που αισθάνεται ευγνωμοσύνη απέναντι τους, επειδή περιέθαλψαν το τραυματισμένο σε ελληνοβουλγαρική συμπλοκή μοναχοπαίδι της. Η γυναίκα επικοινωνεί μαζί τους με ανώνυμα σημειώματα, με τα οποία, χρησιμοποιώντας συνθηματική γλώσσα, τους προειδοποιεί για τα σκέδια εξόντωσης του γιου τους Μικαήλ. Η οικογένεια του νέου ακολουθεί τις υποδείξεις των επιστολών, χωρίς να γνωρίζει την πηγή τους, οπότε ο αναγνώστης προβαίνει σε σχετικές υποθέσεις, εμπλεκόμενος ακόμη περισσότερο στα αφηγηματικά δρώμενα. Η

αποκάλυψη γίνεται στις τελευταίες σελίδες του κειμένου, οπότε η Γκιορντάνκα σε έδαλλο κατάσταση ανακοινώνει στην Ελληνίδα μπρέρα τη σύλληψη και τα βασανιστήρια του Μικαήλ από τους Βουλγάρους, λίγο πριν από το τέλος του Β' Βαλκανικού Πολέμου. Ούτε τότε όμως σταματά η φροντίδα της Γκιορντάνκα για τη συγκεκριμένη ελληνική οικογένεια. Ολόκληρη νύχτα η πλικιώμενη μπρέρα της στέκεται στην εξώπορτα των Μουλκαίων, για να απομακρύνει τους φυγάδες Βουλγάρους, που επεδίωκαν να καταλάβουν το σπίτι, για να προστατευτούν, λίγες ώρες πριν από την έλευση του ελληνικού στρατού. Χαρακτηριστικό της συμβολής των δύο γυναικών στη σωτηρία της ελληνικής οικογένειας είναι το ακόλουθο απόσπασμα: Άργυτερα, όταν αναθυμόμουν εκείνα τα γεγονότα, όταν μάθαμε τις λεπλασίες που κάνανε οι λιποτάκτες Βούλγαροι, τους βιασμούς και τους φόνους όσων έβρισκαν στα σπίτια τους, τόσο στην πόλη όσο και στα περίχωρα, σκεπτόμουν ότι πραγματικά ο Άγιος Πέτρος έκανε το θαύμα του, με το να στείλει εκείνες τις γυναικες τέτοιες ώρες στο σπίτι μας, σώζοντάς μας από βέβαιο χαλασμό (σ. 388). Ολοκληρώνουμε την αναφορά στο έργο της Πάτρα, επισημαίνοντας την αφηγηματική ισορροπία ανάμεσα στην προσωπική ιστορία των μελών της οικογένειας της Βάγιας και στα εθνικά γεγονότα που καθορίζουν τη ζωή τους. Η ισορροπία αυτή επιτυγχάνεται μέσα από ποικίλους κειρισμούς, όπως, για παράδειγμα, η περιέργεια της μικρής αφηγήτριας, που την οδηγεί να κρυφακούει τις συναντήσεις του πατέρα της με αντάρτες και εξέχουσες πολιτικές προσωπικότητες που εμπλέκονται στο μακεδονικό αγώνα. Επίσης, η διάθεση για επικοινωνία της οικιακής βοηθού της οικογένειας, της Κατίγκω, που στο πρόσωπο της μικρής Βάγιας έχει βρει μια πρόθυμη ακροάτρια. Καθώς, μάλιστα, κυρίως η Κατίγκω, αλλά και ο αντάρτης Κόλλιας, η μπρέρα κ.ο.κ. εκφράζονται σε ευθύ λόγο, με ιδιαίτερο τρόπο ο καθένας τους, λαϊκό ή λόγιο αντίστοιχα, το κείμενο διανθίζεται και ζωντανεύει, ασκώντας ακόμη μεγαλύτερη γοντεία στον αναγνώστη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- Booth, W. C., *The Rhetoric of Fiction*, Penguin Books, Middlesex, 1987, p. 175.
- Αναγνωστόπουλος Β. Δ., *Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*, Οι εκδόσεις των φίλων, Αθήνα, 1987.

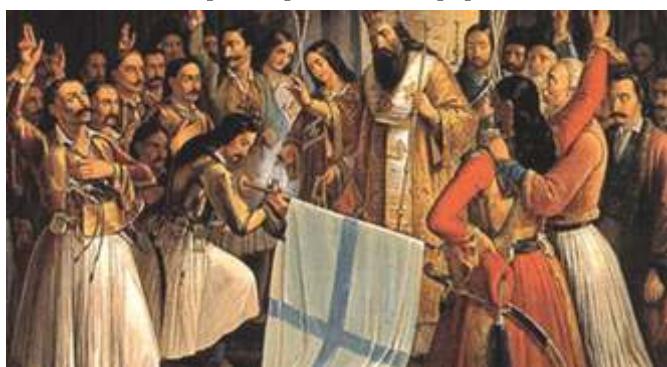
25^η Μαρτίου: Ήθη, έθιμα και παραδόσεις ανά την Ελλάδα

Πηγή εικόνας: <https://urbanlife.gr/urban-city/elliniki-simea/>

Η25^η Μαρτίου αποτελεί μία από τις σπουδαιότερες ημέρες για τον Ελληνισμό και την Ορθοδοξία μας, καθώς από την μία, αποτελεί εθνική επέτειο και από την άλλη, μεγάλη θρησκευτική γιορτή. Οι απανταχού Έλληνες εκείνην την ημέρα γιορτάζουν την **έναρξη** της Ελληνικής Επανάστασης ενάντια στον οθωμανικό ζυγό και τον μεγάλο Αγώνα των προγόνων μας για τις ύψιστες αξίες της Ελευθερίας και της Ανεξαρτησίας.

Σύμφωνα με τους θρύλους, η Επανάσταση ξεκίνησε στον «Μοριά» και δη στα Καλάβρυτα, στην Ιερά Μονή Αγίας Λαύρας, όπου ο Μητροπολίτης Παλαιών Πατρών Γερμανός ύψωσε το λάβαρο της επανάστασης στις 25 Μαρτίου του 1821, την ημέρα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, δηλαδή την ημέρα που ο Αρχάγγελος Γαβριήλ ανακοίνωσε στην Παναγία ότι θα φέρει στον κόσμο τον Υιό του Θεού. Αν και η Επανάσταση είχε ήδη ξεκινήσει στη Μολδοβλακία από τον Φεβρουάριο του 1821, υπήρξε επιθυμία του Αλέξανδρου Υψηλάντη και των λοιπών Αγωνιστών της Φιλικής Εταιρείας να συνδεθεί η Επανάσταση με αυτήν τη σπουδαία εκκλησιαστική εορτή. Έτσι, ο βασιλιάς Όθωνας το 1838 καθιέρωσε επίσημα την επέτειο της Ελληνικής Επανάστασης στις 25 Μαρτίου ως εθνική και ταυτόχρονα θρησκευτική ημέρα.

Πηγή εικόνας: <https://www.protothema.gr/stories/article/1353682-ta-gegonota-prin-tin-25i-martiou-1821-i-epanastasi-stin-patra-kai-i-agia-laura/>

Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου αποτελεί γεγονός ύψιστης χαράς και γι' αυτό το λόγο, αν και συμπίπτει πάντοτε με την περίοδο νηστείας και το πένθος της

Σαρακοστής, η Εκκλησία επιτρέπει την κατανάλωση ιχθύος. Έτσι, έχει επικρατήσει μέσα στους αιώνες ως «εθνικό» πιάτο των Ελλήνων ο μπακαλιάρος συνοδευόμενος πάντοτε με σκορδαλιά! Οι Κερκυραίοι την ημέρα του Ευαγγελισμού σερβίρουν στο οικογενειακό τους τραπέζι κοφίσι μπιάνκο, ψάρι παραδοσιακά μαγειρεμένο, ενώ οι Κεφαλλονίτες φτιάχνουν τη δική τους σκορδαλιά ονόματι αλιάδα.

Τη μεγάλη αυτή μέρα του Μαρτίου, πόλεις και χωριά της πεπειρωτικής και υποιωνικής Ελλάδας γιορτάζουν την εθνική και θρησκευτική επέτειο όχι μόνο με παρελάσεις αλλά και με όμορφα έθιμα αναβιώνοντας με αυτόν τον τρόπο παραδόσεις πολλών δεκαετιών. Αξίζει να «δούμε» μερικά από αυτά τα έθιμα.

ΣΚΙΑΘΟΣ

Πηγή εικόνας: <https://trikalaview.gr/>

Στο μικρό νησί των Σποράδων εκτυλίσσονται κάθε χρόνο δύο έθιμα, το «εωθινό» και τη «λαμπαδηφορία», τα οποία κατάγονται από την εποχή της Τουρκοκρατίας και παραλληλίζουν την ανάσταση του Χριστού με την ανάσταση του γένους, συμβολίζοντας από τη μία το Άγιο φως και από την άλλη το φως της Ελευθερίας του Έθνους. Τα έθιμα αυτά είχαν ξεχαστεί από την σκιαθίτικη κοινωνία τη δεκαετία του 90', όμως οι τοπικοί σύλλογοι με τη βούθεια του Δήμου και της Εκκλησίας αναβίωσαν την παράδοσή τους.

Το εωθινό σημαίνει εορταστικό έγγινημα του νησιού και λαμβάνει χώρα ανήμερα της 25^{ης} Μαρτίου στις 5 ή ώρα το πρωί, όταν μαθητές της ΣΤ' Δημοτικού ψέλνουν εμβατήρια και ύμνους της Εκκλησίας προς τιμήν της απελευθέρωσης του έθνους μας. Από την άλλη μεριά, η λαμπαδηφορία λαμβάνει χώρα στις 8 ή ώρα το βράδυ και αφού συγκεντρώνονται στον προαύλιο χώρο του Γυμνασίου μοιράζουν λαμπάδες και κεριά και ξεκινάει η πομπή με πρωτοστάτες τους μαθητές παραταγμένους ανά τάξη, τους οποίους ακολουθούν οι ενήλικες ψέλνοντας όλοι μαζί τους ίδιους ύμνους.

ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ

Στο χωριό Φαρακλάτα της Κεφαλλονιάς επικρατεί μέχρι σήμερα το έθιμο της Βαγγελίστρας, όπου οι εορτασμοί ξεκινούν ήδη από την παραμονή της 25^{ης} Μαρτίου. Οι κάτοικοι συνέρχονται στην εκκλησία για την ολονυκτία φέροντας μαζί τους τέσσερα μικρά ψωμιά, έναν άρτο και ένα μπουκάλι κρασί και λάδι για την αρτοκλασία που θα ακολουθήσει στο τέλος της λειτουργίας.

Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας, οι Κεφαλλονίτες ρίχνουν τουφεκιές και πυροτεχνήματα προς τιμήν της επετείου της έναρξης της Επανάστασης του 1821 και έπειτα στο πανηγύρι

που ακολουθεί προσφέρονται τοπικά παραδοσιακά φαγητά, όπως η κεφαλλονίτικη σκορδαλιά ονόματι αλιάδα και η γνωστή μπακαλιαρόπιτα.

Πηγή εικόνας: <https://www.kathimerini.gr/wp-content/uploads/2024/03/mpakaliaros-aliada-gastronomos-610x762-1.jpg?v=1711087599>

Το πρωί της 25^{ης} Μαρτίου πραγματοποιείται λιτανεία της εικόνας της Βαγγελίστρας σε όλο το χωριό με τη συνοδεία της φιλαρμονικής ορχήστρας Αργοστολίου και πλήθους κόσμου από όλο το νησί. Άντρες ντυμένοι με τις παραδοσιακές κεφαλλονίτικες στολές αναλαμβάνουν την περιφορά της εικόνας, λαμβάνοντας με αυτόν τον τρόπο ευλογία.

Οι Κεφαλλονίτες επίσης, σύμφωνα με την λαϊκή παράδοση, την ημέρα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου αποφεύγουν να φέρνουν στο σπίτι τους λουλούδια και χόρτα, καθώς πιστεύουν ότι θα βρουν τους επόμενους μήνες φίδι μέσα σε αυτό.

ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

Στην ιστορική περιοχή των Καλαβρύτων, στον τόπο όπου σύμφωνα με τους θρύλους, ξεκίνησε η Επανάσταση του 1821, οι εορτασμοί της επετείου της έναρξης του Αγώνα έχουν ιδιαίτερη αξία και μεγαλοπρέπεια.

Ανήμερα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, όπως σε όλη την Ελλάδα, τελείται τρισάγιο στο Πανελλήνιο Ήρώ των Αγωνιστών του 1821, κατατίθενται στέφανα, τηρείται ενός λεππού σιγή στη μνήμη των πρώων, ψέλνεται ο εθνικός ύμνος και τελείται δοξολογία στον προαύλιο της Ιεράς και Ιστορικής Μονής της Αγίας Λαύρας.

Πηγή εικόνας: <https://pelop.gr/kalavryta-gemata-apo-episkeptes-gia-tin-25i-martiou/>

Ιδιαίτερη εντύπωση, όμως, προκαλεί η αναπαράσταση της ορκωμοσίας των αγωνιστών και της κήρυξης της Επανάστασης από την τοπική θεατρική ομάδα «Πάνος Μίχος». Το εορταστικό κλίμα συνεχίζεται με παρουσίαση παραδοσιακών χορών και απονομή επάθλων στους διαγωνιζόμενους νικητές του ποδολατικού γύρου Θυσίας, που διεξάγεται στη διαδρομή Πάτρα- Καλάβρυτα-Αγία Λαύρα. Άλλωστε, την παραμονή, δηλαδή στις 24 Μαρτίου, ο πηγούμενος της Μονής είθισται σε τελετουργικό κλίμα να παραδίδει το λάβαρο της επανάστασης και ένα στεφάνι

δάφνης στον πρώτο δαφνοδρόμο, ώστε να μεταφερθούν την επομένη στην Πάτρα προς στέψη του ανδριάντα του Παλαιών Πατρών Γερμανού και έπειτα να επιστραφούν πίσω στη Μονή.

Η Επανάσταση του 1821 αποτελεί την αφετηρία της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας, καθώς «άνοιξε τον δρόμο» για την ίδρυση του Ελληνικού κράτους. Οι Ήρωες και Αγωνιστές μας με απόλυτη αυτοθυσία και αυταπάροντη, με πραγματικό σύμμαχο μόνο την ισχυρή τους θέληση για ελευθερία και την αγάπη τους για την πατρίδα, κατόρθωσαν το ακατόρθωτο! Εναντιώθηκαν με λιγοστές οικονομικές και στρατιωτικές δυνάμεις σε με μία πανίσχυρη αυτοκρατορία και αψηφώντας τον θάνατο πολέμησαν για τα ιδανικά τους και για το όραμα μιας ελεύθερης πατρίδας. Για τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, τον Γεώργιο Καραϊσκάκη, τον Μάρκο Μπότσαρη, τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, τη Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα, τον Αθανάσιο Διάκο, τον Νικηπάρα (Νικήτα Σταματελόπουλο), τη Μαντώ Μαυρογένους, τον Αλέξιο Υψηλάντη, τον Δημήτριο Υψηλάντη, τη Δόμνα Βιοβίζη, τον Κωνσταντίνο Κανάρη και για όλους τους γενναίους ήρωες και πολεμιστές, αξίζει να κρατάμε ζωντανή στη μνήμη και την καρδιά μας την Επέτειο της Επανάστασης του 1821 και να μην ξεχνάμε τον Αγώνα, το αίμα και τις θυσίες που καταβλήθηκαν για να απολαμβάνουμε σήμερα την ελευθερία μας.

Ο Ιωάννης Μακρυγιάννης έγραψε: «Τούτην την πατρίδα την έχουμε όλοι μαζί, και σοφοί κι αμαθείς και πλούσιοι και φτωχοί και πολιτικοί και στρατιωτικοί και οι πλέον μικρότεροι άνθρωποι. Το λοιπόν δουλέψαμε όλοι μαζί, να την φυλάμεν κι όλοι μαζί και να μην λέγη ούτε ο δυνατός "εγώ", ούτε ο αδύνατος. Ξέρετε πότε να λέγει ο καθείς "εγώ"; Όταν αγωνιστεί μόνος του να φκειάση ή να καλάση, να λέγη "εγώ", όταν όμως αγωνίζονται πολλοί να φκειάσουν, τότε να λένε "εμείς". Είμαστε εις το "εμείς" κι όχι εις το "εγώ"». Ας συγκρατήσουμε τα επίκαιρα -μέχρι σήμερα- λόγια αυτά του μεγάλου Μακρυγιάννη και να αναλογιστούμε ότι όταν οι Ελληνες είμαστε ενωμένοι και κοιτάμε το «εμείς» αντί για το «εγώ» μπορούμε να πετύχουμε σπουδαία πράγματα, μέχρι να συρρικνώσουμε ολόκληρες αυτοκρατορίες.

Πηγή εικόνας: <https://www.antibaro.gr/article/12364>

25 Μαρτίου 1821. Αίτια και παράγοντες της ελληνικής επανάστασης. Άραγε θα μπορούσε σήμερα να ενεργήσει μια Φιλική Εταιρεία; Μια επίκαιρη προσέγγιση.

T

νν αφορμή για τις σκέψεις μου αυτές, την έλαβα από την ενασχόλησή μου με την έρευνα των πηγών της επανάστασης στη Μολδοβλαχία, προκειμένου να γράψω το σχετικό βιβλίο μου¹. Κατά την έρευνά μου διαπίστωσα ότι παρά τα 200 χρόνια που πέρασαν από την Επανάσταση και τα 187 από την διαμόρφωση του Ελληνικού Κράτους, παρά τις κιλιάδες λυτές και επίτομες σελίδες που έχουν γραφεί, η συνολική, κυρίως όμως, η αντικειμενική μέσα από τις πηγές, καταγραφή, μελέτη και θεώρηση των ειδικών συνθηκών, του ρόλου ανθρώπων και πόλεων, των αμοιβαίων σχέσεων των πρωταγωνιστών της, αλλά και οι επαφές όλων με πλήθος μυστικές ή μη εταιρείες, η άλλη εν γένει απελευθερωτική διαδικασία, εξακολουθεί να παραμένει κατά το μάλλον ή πάπιαν αν όχι ομιχλώδης, τουλάχιστον όχι απολύτως διευκρινισμένη. Ελλείπει μια συνολική κριτική και αποδεκτή διερεύνηση του συγκεκριμένου θέματος².

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης ένα έντονο μεταναιστευτικό ρεύμα προωθήθηκε προς την Ιταλία, τη Γαλλία και τις χώρες της κεντροδυτικής Ευρώπης, ανθρώπων κυρίως, των γραμμάτων και των τεχνών οι οποίοι θεωρούνται ότι ετοίμασαν τη Δύση για να περάσει στην Αναγέννηση, στον Ανθρωπισμό και τον Διαφωτισμό. Αναφέρω χαρακτηριστικά τον Μαρτίνο Κρούσιο ή τον Μητροπολίτη Νικαίας Βησσαρίωνα και τόσους άλλους. Αυτοί οι διάσπαρτοι Έλληνες σύντομα δημιούργησαν ακμάζουσες παροικίες σε μεγάλες πόλεις της Ευρώπης και όλως ιδιαιτέρως της Βαλκανικής Χερσονήσου αλλά και της Ν. Ρωσίας.

Όμως παρά τα όποια προβλήματα και αν αντιμετώπισαν οι Έλληνες, δεν φαίνεται ότι στερήθηκαν την εσωτερική τους δύναμη, την εθνική τους συνείδηση, το εθνικό τους ιδεώδες. Αυτή η οποία είχε διαπλαστεί αμέσως μετά την κατάλυση της βυζαντινής αυτοκρατορίας υπό των Οθωμανών. Τη συνείδηση της ελληνικότητάς τους. Η Ελληνική συνείδηση δεν υπήρξε χαρακτηριστικό μιας συγκεκριμένης τάξης, υπήρξε ίδιον όλης της Ελληνικής φυλής, ολόκληρου του Ελληνικού λαού. Περίτραπη απόδειξη οι θρύλοι και τα δημοτικά μας τραγούδια.

«Πήραν την Πόλιν πήραν την! πήραν την Σαλονίκη/ πήραν και την Αγιά Σοφιά το μέγα μοναστήρι/...Σαν τάκουσε η Δέσποινα, δακρύζουν οι εικόνες/ Σώπα κυρία Δέσποινα μην κλαίς μη δακρύζης/ πάλε με χρόνια με καιρούς πάλε δικά σου είνε». Έτσι ο πρωικός θάνατος του Παλαιολόγου συμβολίζει πλέον τους πόθους και τις ελπίδες του Ελληνικού λαού και αναπτερώνει τις ελπίδες για τη συνέχιση της λειτουργίας στην Αγία Σοφία, όταν έλθει η κατάλληλη ώρα.

«Ω Κωνσταντίνε Βασιλεύ τι νάναι από εσένα;/λέγουν ότι

απέθανες επάνω στο σπαθίν σου./Ηκουσα πάλιν να λέγουσιν και είσαι κεκρυμμένος/ υπό κειρός της πανοθενούς δεξιάς του Κυρίου/ μακάριν νάσαι ζωντανός..³», λέγει ο θρήνος της Κωνσταντινουπόλεως.

Στενά συνυφασμένη με την εθνική συνείδηση είναι και η ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία. Η ιδιόρρυθμος σύσταση του Οθωμανικού κράτους ανέδειξε την Ορθοδοξία ως σύμβολο της Ελληνικής εθνότητας, παρά την μικρή ενότητα μεταξύ των διάφορων Χριστιανών υπόδουλων κάτω από τις σκληρότητες της Πόρτας. Ο Έλληνας ορθόδοξος ήταν ο ραγιάς, ο μη δυνάμενος να είναι Οθωμανός. Η ιδιότητα του Έλληνα και του Ορθόδοξου κατά έναν μοναδικό τρόπον ταυτίζονταν. Έτσι η ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία συνετέλεσε στη συντήρηση και διαφύλαξη του Ελληνισμού. Ταυτόχρονα σχεδόν μόνη της, η Ορθόδοξη παράδοση έφερε το κύριο βάρος της προσπάθειας για την ελληνική ανεξαρτησία. Μέσα στα πλαίσια αυτών των δυνατοτήτων και των εκάστοτε περιστάσεων αναδείχθηκαν και έλαβαν ενεργό μέρος ένα πλήθος αγίων πατέρων, όπως ανώτεροι κληρικοί ή και απλοί ιερείς, αναφέρω χαρακτηριστικά τον Παλαιών Πατρών Γερμανό όπου έγραφε προς τους ξένους προξένους το Μάρτιο του '21 που βρίσκονταν στην Πάτρα: «. Ήμείς το Ελληνικόν έθνος των χριστιανών, βλέποντες ότι μας καταφρούει το Οθωμανικόν γένος και σκοπεύει τον όλεθρον εναντίον μας... απεφασίσαμεν σταθερώς ή να αποθάνομεν όλοι ή να ελευθερωθώμεν και τούτου ένεκα βαστούμεν τα όπλα εις κείρας ζητούντες τα δικαιώματά μας..⁴». Μη ξενάμε και τις «συμφωνίες» με τους αγίους, μια ιδιαίτερα πανίσχυρη δύναμη, και όπως λέγει και ο Μακρυγιάννης «με τις πολλές φωνές κάμαμεν τις συμφωνίες με τον άγιον⁵».

Από τα τέλη του 18^{ου} όλοι οι λόγιοι ιδιαίτερα αυτοί που βρίσκονταν στην Ευρώπη, έγραφαν και για τον ελληνικό λαό όπως χαρακτηριστικά, η Ελληνική Νομαρχία⁶, ένα καθαρά ελληνοκεντρικό έργο, παράδειγμα διαφωτισμού και ταυτόχρονα ένα από τα πρώτα κείμενα φιλοσοφικής, κοινωνιολογικής και πολιτικής ανάλυσης της τότε κοινωνίας.

Βέβαιο επίσης είναι, ότι οι Έλληνες είχαν αφομοιώσει βαθιά τις φιλελεύθερες και δημοκρατικές ιδέες που διαδίδονταν από την Αμερικανική (1776) και ιδιαίτερα από τη Γαλλική Επανάσταση (1789), οι ιδέες της οποίας μάλιστα, είχαν τεράστια εξάπλωση στην Ευρώπη⁷. Μορφωμένοι νέοι, επηρεασμένοι από το πνεύμα του Διαφωτισμού, την αποδοκή των γαλλικών ιδεών και την εφαρμογή της πολιτικής ιδεολογίας των, ειδικά μετά τη διακήρυξη των Γάλλων της Σύμβασης της 19^{ης} Νοεμβρίου 1792, με την οποία δήλωναν ότι ήταν έτοιμοι να υποστηρίξουν όλους τους λαούς που αγωνίζονταν για την ελευθερία τους. Γεγονός όμως το οποίο λησμόνησαν μετά την προσάρτηση των Ιονίων νήσων και τις συνεχείς επεκτατικές νίκες του Ναπολέοντος, και παρά τις διαβεβαίωσεις Ελλήνων ότι εφόσον εμφανιστεί ο Ναπολέων

1. Στέλιος Α. Μουζάκης, *Οι επαναστατικές κινήσεις των Ελλήνων στη Μολδοβλαχία κατά το 1821. Η εξαγορά των αιχμαλώτων και η Εταιρεία των Φιλικών του Τάνγκαρόγκ, Σταμόύλης, Θεσσαλονίκη 2023.*

2. K. Σβολόπουλος,, «Η σύσταση της Φιλικής Εταιρείας: μία επαναπροσέγγιση», *Τα Ιστορικά*, 18, τχ. 35(Δεκέμβριος 2001), σ. 283.

3. A. Elissen, «Θρήνος της Κωνσταντινουπόλεως», *Analecten der mittel- und neugriechischen Literatur*, III(1857), σ.244, στ. 1013-1017.

4. Γεώργιος Θ. Ζώρας, «Αι κατά πληροφορίας του Ολλανδικού Προξενείου πρώται επαναστατικά εκδηλώσεις εν Πάτραις το 1821», *Πρακτικά του Α' εν Πάτραις Τοπικού Συνεδρίου Αχαΐκών Σπουδών=Πελοπονησιακά*, Παράρτημα 1 (1974), σελ. 194- 215, ιδια σ. 201. Σπ. Τρικούπης, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασεως*, 1(Λονδίνο 1853), σ.81.

5. Μακρυγιάννης Στρατηγός, *Απομνημονεύματα*, Αθήνα 2006, Βιβλ. Α', Κεφ. Α', σ.16

6. Ανώνυμος, *Ελληνική Νομαρχία*, Εν Ιταλία 1806

7. Edouard Driault et Michel Lherrier, *Histoire diplomatique de la Grece, de 1821 a nos jours*, I (Paris, 1925), σ.113.

η Ελλάς είναι έτοιμη να εξεγερθεί⁸. Παρόλα αυτά οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι είναι αποδεκτό ότι υπήρξαν το φυτώριο της ανάπτυξης των πολεμικών δεξιοτήτων αλλά και κώρος εκμάθησης της πολεμικής τέχνης πλειστων στρατιωτικών και πολιτικών αρχηγών, αφού δεν ήσαν λίγοι εκείνοι οι οποίοι έλαβαν ενεργό μέρος και διακρίθηκαν σε αυτές τις εκστρατείες. Αναφέρω χαρακτηριστικά τον Θ. Κολοκοτρώνη, τον Μιχαήλ Καβαλλιέρ Πάγκαλο⁹, και πολλοί άλλοι.

Δεν πρέπει επίσης να παραβλέψουμε τον «υλικό παράγοντα», ο οποίος με το πέρασμα των χρόνων και ιδιαίτερα μετά τη Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774), έχει αναβιώσει σημαντικά. Οι Έλληνες έχοντας και την προστασία της ομόδοξης Ρωσίας, κατάφεραν να κυριαρχήσουν με τα πλοία τους στις θάλασσες, έλαβαν στα χέρια τους όχι μόνο το θαλάσσιο εμπόριο, αλλά εκμεταλλευόμενοι ιδιαίτερα τις τοπικές συνθήκες, πέτυχαν να πλουτίσουν εμπορευόμενοι και μεταφέροντας στάρια από τη Ρωσία στη Μεσόγειο, αναπτύσσοντας τη βιοτεχνία όπως στα Αμπελάκια, και βέβαια στη ναυτιλία. Καταπληκτική είναι η οικονομική ακμή στην οποία έφθασαν τα νησιά Ύδρα, Σπέτσες και Ψαρρά¹⁰.

Το πλέον λαμπρό αποτέλεσμα της οικονομικής αυτής ευφορίας υπήρξε η ανάπτυξη της πνευματικής ζωής, η πρόσβαση των Ελλήνων στην εκπαίδευση, όπου και με τη βούθεια και της παιδείας, απέκτησαν οι υπόδουλοι σε πολλές περιοχές έναν νέο τρόπο ζωής. Διδάσκαλοι σπουδαγμένοι στην Ευρώπη, επηρεασμένοι από το πνεύμα του Διαφωτισμού, και από την αποδοχή των επαναστατικών ιδεών ακολουθώντας τα βήματα και τα έργα ιδιαίτερα του Ρήγα Βελεστινλή με την ιστορική του Χάρτα, του Αδ. Κοραή (φωτ.1), του Ευγ. Βούλγαρη, του Μοισιόδακα, του Δημ. Καταρτζή, του Δανιήλ Φιλιππίδη και του Γρηγόρη Κωνσταντά, αναλαμβάνουν να δημιουργήσουν σχολές- Ακαδημίες στην Ελλάδα και να διδάξουν σε αυτές. Στη Σχολή της Χίου ο Νεόφυτος Βάμβας, στο Ελληνομουσείον, των Μηλεών του Πηλίου ο Καλλίνικος και στα ιστορικά μνοναστήρια των Καλαβρύτων. Ο τύπος της σχολής αυτής εμφανίζει μεγάλη ποικιλία ονομασιών: Φροντιστήριον, Παιδαγωγείον, Μουσείον, Ελληνομουσείον, Λύκειον, Παγγενές, Ακαδημία, Κολλέγιον. Η ποικιλή αυτή ορολογία όμως δεν εκφράζει διαφοροποιήσεις ως προς το συστατικό περιεχόμενο που προσφέρει κάθε σχολή. Μάλιστα ο Κοσμάς ο Αιτωλός (1714-1779) ο κοσμοκαλόγερος, βεβαίωνε σε γράμμα του προς τον αδελφό του Χρύσανθο, γύρω στα 1775: «Έως

φωτ. 1: Ρήγας Βελεστινλής και Κοραής υποβοηθούν την Ελλάδα (Θεόφιλος 19^{ος} αι.)

τριάκοντα επαρχίας περιήλθον, δέκα σχολεία ελληνικά εποίσα, διακόσια δια κοινά γράμματα¹¹».

Η ανάπτυξη αυτή που οφειλόταν σε μεγάλο ποσοστό, στην ισχυρή οικονομική εξέλιξη του εμπορίου και της ναυτιλίας, είχε ως αποτέλεσμα και τη δημιουργία μιας πλούσιας αστικής τάξης, κυρίως στις παροικίες, η οποία συνέβαλε τα μέγιστα στην πνευματική αφύπνιση και όχι μόνον του Ελληνικού έθνους.

Παρόλα αυτά μελετώντας τις εμπορικές αλληλογραφίες του έτους 1821 παρατηρούμε ότι: 1) Η έκρηξη της ελληνικής επανάστασης αρχικά στη Μολδοβλαχία και στη συνέχεια στο Μωριά και την Στερεά, προκαλεί πλήρη εμπορική απραξία στις αγορές της Δύσης, εκεί όπου εμπορεύονται οι έλληνες της Διασποράς. Η απραξία αυτή πλήπτει φυσικά καίρια το εμπορικό κέρδος. 2) Όπως προκύπτει από την αλληλογραφία, οι Έλληνες έμποροι της διασποράς σκεδόν τρομοκρατούνται από τα νέα και δείχνουν αρχικά απόλυτα αρνητικοί εμφανίζοντας μιαν απρόσωπη επαγγελματική λογική, η οποία δεν συμβαδίζει με την διατύπωση οποιουδήποτε εθνικού αιτήματος, απέναντι στο συγκεκριμένο επαναστατικό γεγονός, για το λόγο αυτό και άργησαν πολύ να συμμετάσχουν στην προσπάθεια της ενίσχυσης του Αγώνα¹². Τελικά δύοι μπήκαν εις το «μυστικό της πατρίδος» όπως έλεγε ο Μακρυγιάννης, δεν φάνεται να συνδέονταν με την εμπορική πρακτική και τις ιδέες που αυτή διακονεί και είναι αμφίβολο επίσης εάν συνδέονται αμέσως και με την λογιοσύνη του 18^{ου} αιώνα. Πάντως ορισμένοι τουλάχιστον, κατάφεραν να ισορροπήσουν δυο αντίρροπες δυνάμεις το εμπορικό κέρδος και την εθνική υπόθεση όπως οι Δημητσανίτες έμποροι μπαρούτιού¹³.

Ο Ελληνισμός των παροικιών, ιδιαίτερα αυτών της Κάτω Ρωσίας, έχοντας ανεπιτυγχένο, πλέον έντονα το πατριωτικό συναίσθημα, συνειδητοποίησε ότι για να μπορέσει να αφυπνίσει τους αδελφούς που βρίσκονταν κάτω από την Οθωμανική αυτοκρατορία, απαιτείτο μακρόχρονη προετοιμασία. Βεβαίως η τάξη αυτή δεν ήταν και η πλέον ενδεδειγμένη να πρωτοστατήσει σε έναν άνισο αγώνα αίματος, ερευπίων και καταστροφών, παρά μόνον όταν ο αγώνας αυτός κηρύχτηκε και βρέθηκε μπλεγμένη σε τετελεσμένα γεγονότα. Έτσι προσκόρησαν και στην Φιλική Εταιρεία μόνον μετά τις δήθεν διαβεβαιώσεις περί «ανωτάτης αρχής», αυτής της Ρωσικής δύναμης. Αυτή ακριβώς είναι η μεγάλη επιτυχία των αποστόλων της Φιλικής Εταιρείας, κατάφεραν να προσελκύσουν αυτήν την τάξη και να οδηγήσουν τους αντιπροσώπους της στον αγώνα της ελευθερίας. Τελικά η ελληνική επανάσταση του 1821 δεν είναι αποκλειστικό έργο ούτε των αστών, ούτε των κληρικών ή των διανοούμενων, ούτε των κλεφτών, ούτε και των αρματολών. Είναι έργο ολόκληρης της ελληνικής φυλής και προέρχεται από καθαρά πνηκά αίτια.

Έτσι ενθουσιώδεις πατριώτες, μικροί σε ηλικία και ελάχιστοι στα οικονομικά, απλοί έμποροι, ενδυναμωμένοι όμως από την Ορθόδοξη πίστη, ήταν εκείνοι οι οποίοι ανέλαβαν και προχώρησαν στην δημιουργία των προεπαναστατικών μυστικών εταιρειών και αργότερα της Φιλικής εταιρείας.

Να σημειώσουμε ότι δημιουργία μυστικών Εταιρειών και

8. Dimo et Nicolo Stephanopoli, *Voyage en Grece, pendant les années V et VI (1797-1798)*, 2(1800), σ.72

9. Στέλιος Α. Μουζάκης, «Τρία ανέκδοτα έγγραφα του πατριώτη χιλιάρχου Μιχαήλ Καβαλλιέρ Πάγκαλου, του α' έτους της ελευθερίας και οι υπηρεσίες του κατά τον Αγώνα του 1821», στο Ελληνική Επανάσταση 1821: Όψεις και απόψεις. Διεθνής Επιστημονική Ημερίδα (Αθήνα 17 Μαΐου 2021), Πρακτικά, Αθήνα 2023, σ.253-270.

10. Αν. Ορλάνδος, Ναυτικά, ήτοι Ιστορία των κατά τον υπέρ ανεξαρτήσας της Ελλάδος αγώνων πεπτραγμένων,, 1-2 (Εν Αθήναις 1869).

11. Αυγ. Καντιώτης, Κοσμάς Αιτωλός, Αθήνα 1977, σ.301, επιστολή προς τον αδελφό του Χρύσανθο, στις 2 Μαρτίου 1775. Φάνης Μιχαλόπουλος, Κοσμάς ο Αιτωλός, Αθήνα 1940, σ.109.

12. Απόστ. Διαμαντής, *Η σωπή για το 1821*, Αθήνα 2017, σ.39-50.

13. Απόστ. Διαμαντής, ίδια, σ.65-67

ιδίως καρμποναρικών ή και τεκτονικών σε ολόκληρη την Ευρώπη, αλλά και στην Ελλάδα, ήδη από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα, θα λέγαμε ότι αποτελεί ένα φαινόμενο όχι σπάνιο, αλλά μάλλον πολύ γενικό. Άλλωστε η Εταιριστική δραστηριότητα πριν από την Επανάσταση, όσο και κατά τη διάρκεια αυτής, αποτελούν μέρος από μια μακρά Εταιριστική προσπάθεια του Ελληνικού λαού σε άμεση πάντοτε εξάρτηση με την αντίστοιχη κίνηση της Ευρώπης, όπως σημειώνουν πολλοί ιστορικοί¹⁴. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα Αμπελάκια¹⁵ όπως και η Ζαγορά, στο Πήλιο¹⁶. Από τις αρχές του 18^{ου} αι. κατά την περίοδο του τσάρου Μεγάλου Πέτρου, στη Ρωσία και κυρίως στις παραδουνάβιες περιοχές της, ιδρύθηκαν κατά καιρούς διάφορες μυστικές εταιρείες που είχαν ως σκοπό την πρόκληση επαναστατικών κινημάτων στις περιοχές των Βαλκανίων. Κατά το 1703 ο Μυτιληναίος κληρικός Σεραφείμ Σταματίου-Πωγωνάτος, συλλαμβάνεται ως πράκτορας στη Ρωσία και πεθαίνει στη φυλακή, αφού από τα έγγραφα και τα οικονομικά, εμφανίζεται ως αντιπρόεδρος μιας «επαναστατικής εταιρίας» στην οποία τα μέλη έδιδαν «..την υπόσχεση να έχωσι πίστη των ενδόξω ελληνικών θένει και την Εταιρία, να τηρώσι δε πιστώς μυστικά τινα ..¹⁷».

Μιαν ακόμα Μυστική Εταιρία, φέρεται να ίδρυσε γύρω στο 1740-1745, στη Μόσχα ο στρατιωτικός¹⁸ Πέτρος Μελισσονός (1726-1797)¹⁹, μαζί με τον αδελφό του Ιωάννη και τον Κεφαλονίτη μαθηματικό Μαρίνο Χαρβούρη²⁰. Ο Μελισσονός εργαζόμενος με τους πράκτορές του μεταξύ των οπίων υπήρχαν και ιερείς, αποδέκτηκε και παράλληλα υπέθαλψε το 1765, τα συνωμοτικά σχέδια του Μακεδόνα Γ. Παπαζώλη²¹, όσο και του Εμμανουήλ Σάρρου, για την απελευθέρωση της Ελλάδας, και των χριστιανικών πληθυσμών²².

Υπενθυμίζω ότι στο Βουκουρέστι το 1780 ιδρύθηκε από τον Μαυρογένη και τον Τουρναβίτη²³, η «Εταιρεία των Φίλων»²⁴, με σκοπό την απελευθέρωση των Ελλήνων τα μνημύματα της οποίας αμέσως διασκορπίστηκαν και αναπτύχθηκαν πυρήνες, σε όλες τις Ελληνικές παροικίες²⁵. Αυτήν την εταιρεία ανέπυξε και ο Ρήγας Βελεστινλής όταν ήταν στη Βιέννη. Επίσης το 1788 ο Λάμπρος Κατσώνης

αγοράζει με χρήματα Ελλήνων και οπλίζει μια μικρή φλοτίγλια²⁶ όπου ανέμεσα στο πλήρωμα του Κατσώνη, βρίσκεται και ο Κεφαλλονίτης ρώσος αξιωματικός Μιχαήλ Παλατίνος, φίλος του Ρήγα. Τέλος δημιουργείται το 1809 από τον Γρηγόριο Ζαλύκην μυστική, φιλικά προσκείμενη προς τον Βοναπάρτην, εταιρεία το «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο»²⁷ (Hôtel Hellénophone) στο Παρίσι²⁸ στην οποία υπήρξε μέλος και ο Τσακάλωφ.

Επομένως η ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας²⁹, λίγο μετά τις συνόδους των Ευρωπαίων πηγεμόνων στο Παρίσι και στη Βιέννη, στο κορυφαίο λιμάνι της Νοβοροσίας την Οδησσό, σίγουρα δεν ήταν σύμπτωση. Η αναπτυσσόμενη κοινότητα των επίσηρων, Ελλήνων ναυτικών, ιδίως της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, αρχικά στη Ρωσία και στη συνέχεια στις παραδουνάβιες πηγεμονίες, λειτούργησε ως κάλυμμα για τις μυστικές δραστηριότητες της κοινωνίας και της επέτρεψε να αποκτήσει την πρόσβαση σε σημαντικούς Έλληνες οι οποίοι βρίσκονταν στις ρωσικές υπηρεσίες. Διαμέσου αυτών η Εταιρεία ήλπιζε ότι θα μπορούσε να κερδίσει την υποστήριξη του Τσάρου και να αποκομίσει την υπόσχεση ενός ρωσοτουρκικού πολέμου ο οποίος θα μπορούσε να βοηθήσει τα σχέδιά των, δηλαδή στην ανατροπή της Θωμανικής κυριαρχίας τόσο στην «Ελλάδα», όσο και στα Βαλκανία γενικά.

Στα μέσα του Απρίλιου του 1814 συναντώνται στην Οδησσό, ο Αθανάσιος Τσακάλωφ, ο Εμμανουήλ Ξάνθος, και ο Νικόλαος Σκουφάς και αποφάσισαν μετά από συζητίσεις, προς το τέλος του Σεπτέμβρη, να ιδρύσουν μυστική εταιρεία με «..σκοπό αμετάτρεπτον έχουσα την απελευθέρωση της Ελλάδας..». Στόχος τους, όπως γράφει ο Εμμανουήλ Ξάνθος: «..να εισάχωμεν εις αυτήν όλους τους εκλεκτούς και ανδρείους των ομογενών δια να ευεργήσωσι μόνοι των, ότι ματαίως και προ πολλού χρόνου ήλπιζαν από την φιλανθρωπίαν των χριστιανών βασιλέων..³⁰». Τα αυτά γράφει και ο Νικόλαος Υψηλάντης χαρακτηριστικά στα απομνημονεύματά του, για τη ΦΕ: «..Κάποιοι Γραικοί πολύ σκοτεινής καταγωγής, ονόματι Σκουφάς, αρχιμανδρίτης Δίκαιος και Ξάνθος, διαποτισμένοι ήδη από τους θερμούς πόθους των συμπατριωτών τους, παρακινημένοι από τον ίδιο πατριωτικό ζήλο, ελάχιστα ενημερωμένοι για την νέα Εταιρεία των

14. Ο Γερμανός Ιστορικός Josef Gorres, υποστηρίζει την άμεση σχέση που υπήρχε μεταξύ όλων των επαναστάσεων και σημειώνει ότι «..η Ευρώπη είναι υποχρεωμένη να βοηθήσει τους Έλληνες και αυτό ανταποκρίνεται σε μια αλληλεγγύη που υπάρχει μεταξύ των μελών της «ευρωπαϊκής φυλής»»..» (Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, Νέα Ελληνική Ιστορία, 1204-1987, Θεσσαλονίκη 1987, σ.170-172).

15. Π. Κρητόπουλος, συνεργ. Κ.Ν. Μπάλλας, «Θεσσαλικά Αμπελάκια και ο Τεκτονισμός», Τεκτονικόν Δελτίον 9(1968), σ.365-398. Αν. Γούδας, Βίοι Παράλληλοι Ε'(Αθήναι 1872), σ.ιη'.

16. Γ. Κορδάτος, Τα' Αμπελάκια και ο μύθος για τον συνεταιρισμό τους, Αθήναι 1973, σ.100-120

17. Κ. Παλαιολόγος, «Ο Έλληνης κληρικός Σφαρέμη», μετάφραση εκ της Ρωσικού, Παρνασσός, Δ'(1880), σ. 28-51

18. Boris Télephnef, *Outline of the History of Russian Freemasonry*, Kessinger Publishing 2003, σ. 9

19. Έλληνας, Κεφαλλονίτης στρατηγός του ρωσικού πυροβολικού, τιμήθηκε με πλείστες διακρίσεις παράσημα και διπλώματα. Yury Priakhin, « Ο Έλληνας στρατηγός Μελισσονός Πέτρος στην ιστορία της Αγίας Πετρούπολης του ΙΗ' αι.», Διεθνές Συνέδριο, Η Ελλάδα και η Αγία Πετρούπολη. Παρελθόν και παρόν, 27-29 Οκτωβρίου 2006, Πρακτικά Αθήναι 2008, σ.245

20. Μ. Χαρμπούρης, Η εν Ρωσίᾳ περιώνυμος μηχανική επιχείρησης του Μαρίνου Χαρμπούρη, ήπις θεωρείται ως η μεγαλυτέρα από όσας αναφέρει η ιστορία της Μηχανικής Εποιήσης, 1768 (Παρίσι 1777).

21. Για τη ζωή του, Ι. Βασαρδαμέλλης, «Γ. Παπαζώλης», Πολιτική Επιθεώρησις 2(1958), 647-653, όπου και η βιβλιογραφία. Μετακινήταν με το ψευδώνυμο Χατζή Μουράτ και πέρασε από την Αθήνα το 1767.

22. Στέλιος Α. Μουζάκης, Σχεδιασματα χωρίων Λεκανοπεδίου Αττικής (Αθήναι, Ιανουάριος 1994), σ. 172-174.

23. Γιάννης Κορδάτος, Ρήγας Φεραίος και η Βαλκανική Ομοσπονδία, Αθήναι 1974, σ.57-58

24. A. D. Xenopol, *Histoire des Roumains*, preface Alfred Rambaud, II (1633-1859), Paris 1896, σ.286-287.

25. Odon Funes, «The Philike Hetairia of Rhigas and the Greeks of Pest», *Balkan Studies* 12(1971), σ. 117-122, ιδία σ.119-120

26. Ο στολίσκος.

27. Αναγνωρίζεται ως έργο του λόγιου και διπλωμάτη από τη Θεσσαλονίκη, Γρηγόριου Ζαλύκη (Κων. Σάθας, Νεοελληνική Φιλολογία. Βιογραφίαι των εν τοις γράμμασι διαλαμψάντων Ελλήνων.., Εν Αθήναις 1868, σ.685-688).

28. Το Ελληνογλωσσό ξενοδοχείο φαίνεται να υιοθετεί τους μυστικούς κανόνες των Ιταλών καρμπονάρων και των μασωνών, δεσμεύοντας τα μέλη του με ιερό όρκο, και έφεραν ως αναγνωριστικό ένα χρυσό δακτυλίδι με τα αρχικά «Φ. Ε.Δ.Α.» (Φιλικός Ελληνικός Αλυτός). Σύμφωνα με άλλες πηγές το Ελληνογλωσσό ξενοδοχείο ιδρύθηκε με μέριμνα του Ιωάννη Καποδιστρίου το έτος 1813, το οποίο αποτελούσε και Τεκτονικό Κέντρο, όπου οι τεκτονικές εργασίες συνδυαζόταν στενά με τη μυστική προετοιμασία για την απελευθέρωση της Ελλάδος. Εκεί λέγεται ότι μυθήθηκε ο Αθανάσιος Τσακάλωφ, ο οποίος μετά την επιστροφή του στη Μόσχα, μύνεται αργότερα και τον Νικόλαο Σκουφά. (Georges Tolias, *La Médaille et la Rouille. L'image de la Grèce moderne dans la presse littéraire parisienne* (1794-1815), Paris-Athēnes 1997, σ. 77,378)

29. Το όνομα της εταιρείας «των Φιλικών», ή «των Φίλων», είναι προφανώς παλαιότερη ιδέα του Καποδιστρίου, καθώς ο ίδιος είχε δημιουργήσει όταν ήταν νέος μαζί με κάποιους φίλους του, στην Κέρκυρα, μια εταιρεία φιλολογική ακριβώς με αυτό το όνομα. Γράφει για το θέμα ο Ευαγγελίδης: «..Κατά Μάιον 1802 συνενωθείς (ο Καποδιστρίους) μετά 10 ή 12 συνομήλικων φίλων, οι οποίοι βραδύτερον διεκρίθησαν δια την πατερίδαν αυτών, παρεκίνησε τούτους να συστήσωσι, και συνέστησαν, ιδιωτικόν φιλολογικὸν σύλλογον υπό τον τίτλον «Εταιρία των Φίλων», εν των καταστήματι του οποίου συνερχόμενοι εμελέτων και διεσκέπτοντο περί πολλών και αφελίμων τη πατρίδι πραγμάτων..» (Τρύφων Ευαγγελίδης, *Ιστορία του Κυβερνήτου της Ελλάδος Ι. Α. Καποδιστρίου*, Αθήναι 1894, σ.20). Στο αρχείο αγωνιστών του 1821, σε πολλά χειρόγραφα αναφέρεται και ως «Ελληνική Εταιρεία της Επαναστάσεως». (Βλ. πρχ. GRGSA-CSA_PCVLA.BMS 00007.)

30. Εμμανουήλ Ξάνθος, Απομνημονεύματα περί της Φιλικής Εταιρείας, Αθήναι 1845, σ.3

Φιλόμουσων, έσπευσαν να δημιουργήσουν μιαν άλλη κατά τον δικόν τους τρόπο. Δεν ήταν σέκτα ούτε Καρμπονάρων, ούτε Ιακωβίνων, ούτε Ντεσκαμισάντων³¹, όπως κάποιοι ισχυρίστικαν αλλά ήταν μια αυτόνομη Εταιρεία που ονομάστηκε «φιλική» (amicale)³².

Η τραγική εμπειρία του Ρήγα Βελεστινλή³³, τον οποίον ο Ξάνθος φαίνεται ότι γνώριζε πολύ καλά³⁴, τους ανάγκασε να επιμεληθούν με μιαν ιδιαίτερη προσοχή τις συνωμοτικές μεθόδους και την τεχνική της παράνομης διεργασίας. Στη συγκρότηση και τη δομή της μυστικής αυτής οργάνωσης-εταιρείας που άρχισε να λειτουργεί το αργότερο από τον Ιούνιο του 1814, με την ονομασία «Εταιρεία των Φιλικών» ή «Φιλική Εταιρεία», συνέβαλε ο καθένας με το δικό του τρόπο. Ο Τσακάλωφ με την οργανωτική του πείρα από τη δημιουργία της μυστικής, εταιρείας «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο». Ο Ξάνθος έχοντας μελετήσει τους συμβολισμούς, τις αρχές και τις τελετουργίες του Τεκτονισμού, από τότε που είχε μυηθεί στη Λευκάδα³⁵ και ο Σκουφάς με το οργανωτικό του ταλέντο, αποτέλεσαν τα πρώτα μέλη της λεγομένης «Αρχής». Όπως αναφέρει ο Φιλήμονας για την οργάνωση της Εταιρείας: «..Οι αυτουργοί του δανείστηκαν Κανόνας πολλούς από την Εταιρεία των Καρμπονάρων και τους εφήρμοσαν επιπλέοντας εις το πνεύμα και τα πάθη του Εθνους..³⁶».

Στην κορυφή κυριαρχούσε η πνευματική ομάδα, η «Άροτρος Αρχή». Κανείς δεν γνώριζε, ούτε είχε δικαίωμα να ρωτήσει ποιοί την αποτελούσαν. Οι εντολές της οι οποίες αποστέλλονταν γραμμένες σε μυστικό αλφάριθμο³⁷, εκτελούνταν χωρίς συζήτηση ή αντιρρήσεις, ενώ τα μέλη δεν είχαν δικαίωμα στη λήψη αποφάσεων. Ωστόσο η Φιλική εταιρεία έως το 1818 είχε απλή οργάνωση και ιεραρχία, τα μέλη της ελάχιστα, και στη Ρωσία τα πλαίσια της δραστηριότητάς της παρέμειναν περιορισμένα. Η διείσδυσή της στους Έλληνες των παροικιών περιορίζοταν σε λίγες δεκάδες μελών³⁸.

Παρόλα αυτά, μετά από πολλές προσπάθειες, τον Μάρτιο του 1821 ο Υψηλάντης έχοντας αναλάβει αρχηγός της ΦΕ, αφού απέστειλε προς όλους τους υπόδουλους, την

μοναδική διακήρυξη «Μάχου υπέρ Πίστεως και Πατρίδος», η οποία να σημειώσουμε, έχει την αρχή της από τον ποιητή Τυρταίο τον 7^ο π.Χ. αι., με την οποία αφού τους υπενθύμιζε τις από την αρχαιότητα εκκινούσες υποχρεώσεις τους καλούσε τους Έλληνες να αποτινάξουν το μισοπό ξένο ζυγό και να προσφέρουν τα πάντα για την πατρίδα. «..Ἄς κινηθῶμεν λοιπὸν μὲ ἐν κοινὸν φρόνιμα, οἱ πλούσιοι ἀς καταβάλλωσιν μέρος τῆς ἴδιας περιουσίας, οἱ ιεροὶ ποιμένες ἀς ἐμψυχώσωσι τὸν λαὸν τὸ διόν των παράδειγμα, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἀς συμβούλευσωσιν τα ωφέλιμα..³⁹». Έτσι

κήρυξε ενάντια σε πλήθος αντιξότητες, οικονομικές, πολιτικές, ηθικές, τον άνισο πόλεμο κατά των Οθωμανών από τη Μολδοβλακία. Ένας αιματηρός αγώνας ο οποίος παρά και τις δυναμικές προσκωρήσεις, Σέρβων, Βουλγάρων, Μολδαβών και άλλων Βαλκάνιων πολεμιστών, δυστυχώς από εσωτερικά λάθον, είχε τραγικό απολογισμό, καταστροφή του Ιερού Λόκου (φωτ.2), σύλληψη του Υψηλάντη, θάνατος του Γιωργάκη Ολυμπίου και πολλών άλλων γνωστών και αγνώστων, να υπενθυμίσω ιδιαίτερα τον παρτυρικό θάνατο του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε' (1818-1821) (φωτ.3).

Συνοψίζοντας όμως, θα μπορούσαμε να δεχθούμε ότι οι σκοποί της ΦΕ παρά τα όποια εγγενή προβλήματα και τις κατά καιρούς εσωτερικές μεταξύ των μελών διαμάχες, άλλοτε για την κατάληψη της εξουσίας, άλλοτε διαμέσου ενεργειών υποθαλπόμενων υπό των διαφόρων εξωτερικών παραγόντων όπως των Άγγλων, των Ρώσων ή των Αυστριακών προς επικράτηση της αντίστοιχης πολιτικής, ως «προστασία» ή «υποταγή» θα μπορούσαμε να δεχθούμε ότι μπορεί να μην πέτυχε να εδραιωθεί στην Μολδοβλακία, τελικά όμως πέτυχε του σκοπού της. Το εγχείρημα της Φιλικής, είχε ως μοναδική προϋπόθεση για την ευόδωσή της, την επέμβαση των ρωσικών στρατευμάτων, την οποία προσπάθησε τότε, ανεπιτυχώς να προκαλέσει⁴⁰. Πάντως ο αντιπερισπασμός, τον οποίον προέβλεπε το σχέδιο, είχε πραγματοποιηθεί.

Οι Οθωμανοί έστειλαν στη Μολδοβλακία αρκετό στρατό, διασπώντας έτσι τις δυνάμεις τους, και προσφέροντας την ευκαιρία στους Ελλαδίτες αρχηγούς έχοντας μαζί τους απλούς χωρικούς να ξεκινήσουν και να εδραιώσουν την επανάσταση ιδιαίτερα στην Πελοπόννησο. Ο Οθωμανός Σανί Ζαντέ έγραψε «..επιδέξιοι δάσκαλοι που είχαν σπουδάσει στην Ευρώπη

φωτ. 2: Η μάχη στο Δραγασάνι

φωτ. 3: Ο απαγχονισμός πατριάρχη, 13 Απριλίου 1821 (Ορθοδοξία)

31. Οι descamisados= οι χωρίς πουκάμισο ονομάζονταν οι επαναστάτες της Α. Αμερικής. Ήταν οι αντίστοιχοι των αρνητικά προσδιορισμένων κοινωνικών επαναστατών – ριζοσπαστών της Γαλλίας τους οποίους χαρακτήριζαν ως sans-culottes=χωρίς βράκα
32. *Memoires du Prince Nicolas Ypsilanti*, publie D. Gr. Kambouroglous, Athènes-Paris 1888,σ. 4-5, πιστεύει ότι η πρώτη αρχή είχε γίνει στις συνάξεις της Φιλόμουσου Εταιρείας.
33. Ο Νικόλαος Υψηλάντης αναφέρει: «..confrerie vanteel comme elatirie de Rigas..» (Mémoire de prince Nicolas Ypsilanti..., δ.π.,σ.102) Θέση την οποίαν αποδέχεται ο K. Αμαντός σε δημοσίευσή του για το Ρήγα «..Η πληροφορία του Υψηλάντη είναι πολύτιμη και πρέπει να είναι σωστή. Ίσως και η Εταιρεία των Φίλων (είχε ιδρυθεί το 1780 στο Βουκουρέστι) ήτο στην αρχή μασονική..» (Κ. Αμαντός, «Ρήγας Φεραίος», Νέα Εστία, Απρίλιος 1948, τχ. 498,σ.396-400, κυρίως 398)
34. Εμμανουήλ Ξάνθος, Απομνημονεύματα...,δ.π.,σ. 4.
35. Εισήλθε στην Εταιρεία των Ελευθέρων Κτιστών (Μασόνων), στη Λευκάδα το 1813 στη Στοά «Ενωσις της Αγίας Μαύρας», μετά από προτροπή του Καραγιάννη (Εμμανουήλ Ξάνθος, Απομνημονεύματα...,δ.π.,σ.2. B. Παναγιώτοπουλος, «Οι τέκτονες και η Φιλική Εταιρεία. Εμμ. Ξάνθος και Παν. Καραγιάννης», Ο Ερανιστής, 2(2016),σ.138-157).
36. Ιωάννης Φιλήμων, Δοκίμιον Ιστορικόν περί της Φιλικής Εταιρείας, Εν Ναυπλίᾳ 1834,σ.142
37. Το κρυπτογραφικό αλφάριθμο περιελάμβανε γράμματα και αριθμούς σε αντιστοιχία όπως παρακάτω:
|η|ξ|ι|ψ|ω|1|2|3|4|5|6|7|4α|8|9|0|α|β|γ|δ|9α|ε|
|α|β|γ|δ|ε|ζ|θ|ι|κ|λ|μ|ν|ξ|ο|π|ρ|σ|τ|φ|χ|ψ|ου|.
38. Σύμφωνα με τους καταλόγους μελών της Εταιρείας που επεξεργάστηκε ο Frangos, από τα 1.100 περίπου γνωστά μέλη λιγότερα από 50 μετήκαν την περίοδο 1814-1817. (G. Frangos, *The Philiki Etaireia, 1814-1821: a social and historical analysis*, PhD Dissertation, Columbia University 1971,σ.49,213,217).
39. Ιστορία του Ελληνικού Εθνους, 12(1975),σ.23.

συγκεντρώθηκαν σε σχολεία στον Μοριά, στο Αϊβαλί, στη Σμύρνη, στη Σάμο, στη Βλαχία, στη Μολδαβία και στην Κωνσταντινούπολη και έκαναν λόγο για ελευθερία και για ελληνικό κράτος (Devlet-i Yunan)..⁴¹ Παρόμοια έλεγε στη διακήρους του ο Π. Πατρών Γερμανός, στις 20 Μαρτίου (1 Απριλίου) «...Νὰ εῖσθε, λοιπόν, ἀγαπημένοι, ὡς γένος τῶν Ἑλλήνων, φυλὴ Ἑλληνικὴ, (ἐνν. καθὼς εἰσθε) δύο φορὲς δοξασμένοι ἀπὸ τοὺς Πατέρες σας, ὥπλισθῆτε μὲ τὸν ζῆλον τοῦ Θεοῦ, ἔκαστος ἐξ ὑμῶν ἀς ἡσθῆτην φομφαῖαν του, διότι εἶναι προτιμότερον νὰ ἀποθάνῃ τις μὲ τὰ ὅπλα ἀνὰ χεῖρας, παρὰ νὰ καταισχύνῃ τὰ ιερὰ τῆς Πίστεώς του καὶ τὴν Πατρίδα του (Ψαλμ. 44,4)⁴²».

Γενικά π ΦΕ παρά την ήπια του Υψηλάντη, διατίρποιε την ιδεολογική και πολιτική της επιρροή μεταξύ των ελληνικών παροικών και ως οργάνωση την επαναστατική της χαρακτήρα. Δεν προετοίμασε απλά και δεν ξεκίνησε μόνο την Ελληνική Επανάσταση, αλλά πέτυχε να εντάξει στον αγώνα άτομα από όλα τα στρώματα των ελληνικών παροικών της Ρωσίας, ως και της Ελλάδας, ενώ εκμεταλλεύτηκε την καθολική συμπάθεια της ρωσικής κοινωνίας προς τους ομόθροπους επαναστάτες. Ταυτόχρονα οι Έλληνες των παροικών και όχι μόνον ανέλαβαν το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών για τη χρηματοδότηση αυτής της επικείρωσης, και συνέχισαν να παρέχουν στήριξη και βοήθεια στον αγώνα, ο οποίος συνεχίστηκε στην Ελλάδα, χωρίς πλέον να έχουν τον αρχικά οργανωμένο χαρακτήρα της. Δεν θα προχωρήσω σε αναλύσεις μαχών ή αξιολογήσεις και συμπεριφορές προσώπων θα σημειώσω μόνο ότι ο βασικότερος ίσως λόγος που η Ελληνική Επανάσταση πέτυχε ήταν η εντυπωσιακή αντοχή των Ελλήνων επαναστατών. Από τις αρχές του 1821 μέχρι και τα τέλη του 1829, οι Έλληνες πολεμούν σκεδόν ασταμάτητα. Και το σημαντικότερο δεν προδόθηκαν και όπως αναφέρει ο μπένης της Άρτας: «...πλερώνομε βαριά νά βροῦμε προδότη καὶ δέν στέκει τρόπος νὰ μαρτυρήσῃ κανένας τὸ μυστικόν, νὰ μάθωμεν μόνος του ὁ ραγιάς μᾶς πολεμεῖ ἢ καὶ οἱ Δυνάμεις...». Ούτε κατάφεραν να εξαγοράσουν συνειδήσεις Ελλήνων, αφού όπως λέγει ο Φωτάκος στα «Απομνημονεύματά» του «..Οι Ἑλληνες ἐπίστεναν εἰς τὴν ἀόρατον ἀρχήν τῆς Εταιρίας, καὶ τοὺς λόγους τῶν ἀποστόλων τούς ἐνόμιζαν λόγους Θεοῦ..».

Όμως, πριν ολοκληρώσω θα ήθελα να καταθέσω δυο καίρια ερωτήματα. Καταρχήν ποιές είναι σήμερα οι γνώσεις, όλων μας και ιδιαίτερα των νέων μας, για το μέγιστο αυτό γεγονός του 1821.

Σύμφωνα με πρόσφατη δημοσκόπηση του ΕΚΠΑ⁴³, οι γνώσεις μας για την Επανάσταση δυστυχώς περιορίζονται στα όσα λίγα σωστά ή λάθος μαθαίνουμε στο σχολείο και όσα ακούμε από τους εκάστοτε επετειακούς λόγους οι οποίοι έχουν ενίστε, σκέσον με το γεγονός αυτό. Σε αυτό το πλαίσιο και σε μια απλουστευμένη αντιμετώπιση, σύμφωνα με τη διανόση του μεσοπολέμου, εμφανίζεται θετικός ο ρόλος της Φιλικής Εταιρείας, των Φιλελλήνων και των νησιωτών πλοιοκτητών, των στρατιωτικών και της Εκκλησίας. Καλοί γενικά εμφανίζονται να είναι, μόνον οι στρατιωτικοί του αγώνα, με σημαντικότερο τον Κολοκοτρώνη του οποίου ως είναι φυσικό η ζωγραφιά του πρωτοστατεί σε όλες τις μαθητικές εκδηλώσεις και κακοί συνήθως οι προύχοντες, οι πολιτικοί και οι ξένες δυνάμεις.

40. Σύμφωνα με τις συνθήκες που ίσχουαν στο καθεστώς των νηγεμονιών, τα τουρκικά στρατεύματα δεν μπορούσαν να εισέλθουν σε αυτές, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη της Ρωσίας. Οι Φιλικοί και ο Υψηλάντης ήλπιζαν λοιπόν πώς οι Ρώσοι δεν θα επέτρεπαν την είσοδο των Τούρκων και θα συνέβαινε ένα από τα δύο: είτε, –και το πιο απίθανο–, οι Τούρκοι θα άφηναν την επανάσταση να θριαμβεύσει, είτε –το πιθανότερο– θα παρενέβαιναν προκαλώντας την είσοδο των ρωσικών στρατευμάτων στον πόλεμο. Όμως οι Ρώσοι δεν εμπόδισαν την είσοδο των Τούρκων οι οποίοι και κατέτηξαν την επανάσταση.
 41. Şâni-Zâde Mehmet Atâullah Efendi, Şâni-Zâde Târîhi 1223-1237 (1808-1821), İstanbul 2008, σ.1188.
 42. Διακήρυξη του Παλαιών Πατρών Γερμανού που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα των Παρισίων «Le Constitutionnel Journal du Commerce, Politique et Littéraire», της 6 Ιουνίου 1821, # 157, σ.4
 43. Πανελλαδική έρευνα Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών (ΚΕΦΙΜ – 1821), Δεκέμβριος 2019.

Και βέβαια οι τρείς εθνοσυνελεύσεις όπου διάπρεψε ο Μαυροκορδάτος, και στον οποίον οφείλονται ιδίως, τα δυο δάνεια που βοήθησαν την Ελλάδα να συνεχίσει και να ολοκληρώσει τους αγώνες της, δεν αντιμετωπίζονται ως γεγονότα σημαντικά για τον απλούστατο λόγο ότι σε αυτές κυριαρχούν πολιτικοί.

Στις σκετικές απαντήσεις για τους αγωνιστές απουσιάζουν όλοι σκεδόν οι βασικοί πρωταγωνιστές της επανάστασης όπως ο Αλ. Υψηλάντης με την μοναδική προκήρυξη του «Μάχου υπέρ πίστεως και Πατρίδος», αλλά και όλοι οι μικρότεροι συνεργάτες του όπως ο Αντ. Τσούνης από το Δρολοβό των Καλαβρύτων, που προσέφεραν τη ζωή τους ή ενίστε τις περιουσίες τους, όπως ο Βαρβάκης, ο Ξόδιλος, ο Σέκερης

Όσον αφορά τη συμμετοχή της Εκκλησίας, κυριαρχεί η ισχυρή πεποίθηση για τη θετική συμβολή της στην Επανάσταση και λησμονούν το γεγονός, ανεξάρπτα από τους όποιους λόγους, του αφορισμού του Υψηλάντη, και της επανάστασης από το Πατριαρχείο. Σκετικά με τους πρωικούς πολεμιστές, αναδεικνύεται η αυτοθυσία τους, πρώτος ο Αθ. Διάκος σε τρόπον ώστε να καλλιεργηθεί στους πολίτες, το πνεύμα αυτής της αυτοθυσίας σε περίπτωση μελλοντικών πολέμων. Λησμονείται όμως η ανδρεία λx. των άγνωστων Ιερολοχιτών του Δραγατσανίου ή του Φιλικού Γεωργ. Ολύμπιον ο οποίος ξεκίνησε την επανάσταση, πολέμησε καταδιώκτηκε και τελικά κάπκε ζωντανός στη μονή Σέκου της Βλαχίας.

Και το δεύτερο ερώτημα αν σήμερα υπήρχε ανάγκη θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια ταυτόσημη ΦΕ η οποία θα αναλάμβανε να φέρει σε πέρας ένα αντίστοιχο έργο; Είναι ένα ερώτημα το οποίο μετά από όσα προηγούμενα ανέφερα, θεωρώ ότι πολύ δύσκολα μπορεί να απαντηθεί. Είναι δυνατόν εφόσον η νέα γενιά εμφανίζεται να έχει σε μεγάλο ποσοστό άγνοια των τότε προσώπων, του έργου των, της δυναμικής των, των ουσιαστικών επαναστατικών γεγονότων, και ενώ παράλληλα οι απόψεις της επίσημης πολιτείας να διίστανται σκετικά με όσα συνέβησαν τότε, να συστήσει μια σκετική εταιρεία στα πρότυπα της τότε ΦΕ και να οργανώσει μια επανάσταση;

Παρόλα αυτά όμως διατηρώ την αμυδρά ελπίδα ότι οι νέοι μας εφόσον καταφέρουν να πιστέψουν στα εθνικά και πατριωτικά ιδανικά, να ξεπεράσουν τους όποιους τοπικισμούς, να αποβάλλουν τις σκέψεις για απόκτηση υλικών και μόνον αγαθών, και διατηρώντας ως βασικό συνεκτικό κρίκο την Ορθοδοξία, θα υπερισχύσει ο τελικός αναφαίρετος σκοπός από τους προσωπικούς σκεδιασμούς τους, είναι δυνατόν να οικοδομήσουν κοινωνίες που να υπερβαίνουν ορισμένες άσκοπες εν πολλοίς αντιλήψεις, όπως λ.χ. περί διαφορών μεταξύ των Βαλκανικών λαών, ή ταξικές ιδεοληψίες αλλά και τοπικές διαστάσεις σε αυτόχθονες σε ετερόχθονες. Τότε είμαι βέβαιος ότι είναι πιθανό να μπορέσουν να παίξουν και πάλι σε δεδομένη περίπτωση πρωταγωνιστικό ρόλο.

ΣΤΈΛΙΟΣ Α. ΜΟΥΖΑΚΗΣ
 mouzakis222@gmail.com

Τα νέα του Συλλόγου Εθελοντών Πολιτικής Προστασίας Μάνδρας-Ειδυλλίας "Πατέρας"

"Μια μελωδία για τον Αλκίνοο"

Μια συναυλία αλληλεγγύης
με συγκινητική ανταπόκριση

Την Κυριακή 9 Μαρτίου 2025, το Κλειστό Γύπεδο Μάνδρας πλημμύρισε με μουσική, συγκίνηση και αλληλεγγύη, στη φιλανθρωπική συναυλία που διοργάνωσε ο Δήμος Μάνδρας - Ειδυλλίας για τη στήριξη του μικρού Αλκίνου. Η θερμή ανταπόκριση του κοινού απέδειξε ότι όταν είμαστε ενωμένοι, μπορούμε να κάνουμε τη διαφορά.

Η εκδήλωση αποτέλεσε έναν ύμνο στην προσφορά και την αγάπη, με τη συμμετοχή καταξιωμένων καλλιτεχνών που κάρισαν μοναδικές στιγμές στους παρευρισκόμενους. Τα έσοδα της συναυλίας διατέθηκαν αποκλειστικά για την οικονομική ενίσχυση του Αλκίνου και της οικογένειάς του, στον δύσκολο αγώνα που δίνουν.

Ο Σύλλογος μας είχε την τιμή να συμβάλει ενεργά, αναλαμβάνοντας την υγειονομική κάλυψη της εκδήλωσης σε συνεργασία με την Επίλεκτη Ομάδα Ειδικών Αποστολών Κοινόποτας Βιλών. Με υπευθυνότητα και αφοσίωση, εξασφάλισαμε την ομαλή διεξαγωγή της συναυλίας, χωρίς κανένα απρόσιπτο περιστατικό.

Στοικεία Υγειονομικής Κάλυψης:

- 16 εθελοντές
- 6 πλήρως εξοπλισμένα φαρμακεία
- 2 φορεία
- Ιατρικό οξυγόνο & απνιδωτή

Ευχαριστούμε θερμά τους διοργανωτές, τους καλλιτέχνες, τους εθελοντές και όλους όσοι συνέβαλαν στην επιτυχία αυτής της σπουδαίας πρωτοβουλίας. Η αλληλεγγύη είναι η δύναμή μας, και όλοι μαζί μπορούμε να κάνουμε τον κόσμο καλύτερο.

Όχι μαζί για τον Αλκίνοο!

Σημαντική δωρεά για τον νέο σταθμό του Σ.Ε.Π.Π.Μ.Ε "ΠΑΤΕΡΑΣ"

Με αίσθημα ευγνωμοσύνης, ο Σύλλογος Εθελοντών Πολιτικής Προστασίας Μάνδρας - Ειδυλλίας "Πατέρας" ανακοινώνει την πολύτιμη συνεισφορά της επικείρωσης **Κούκης Γρηγόριος - Αλουμινοκατασκευές**, όπου ανέλαβε εξ ολοκλήρου τη δωρεά, για την τοποθέτηση αλουμινοκατασκευής και την αντικατάσταση αλουμινίων στον νέο σταθμό του συλλόγου.

Η συγκεκριμένη προσφορά συμβάλλει ουσιαστικά στη δημιουργία ενός σύγχρονου και λειτουργικού χώρου, που θα καλύπτει τις ανάγκες του συλλόγου και θα ενισχύσει την επικειροσιακή του ετοιμότητα. Μέσα από αυτή την πρωτοβουλία, ο **Κούκης Γρηγόριος - Αλουμινοκατασκευές** αποδεικνύει έμπρακτα τη στήριξή της στον εθελοντισμό και την πολιτική προστασία, προσφέροντας ουσιαστική βοήθεια σε μια ομάδα που βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών.

Ο Σύλλογος Εθελοντών Πολιτικής Προστασίας "Πατέρας" εκφράζει τις θερμές του ευχαριστίες προς την επικείρωση για τη γενναιόδωρη συνεισφορά της, η οποία διασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία του σταθμού και ενισχύει το αίσθημα ασφάλειας της τοπικής κοινωνίας.

Στήριξη της Εταιρείας "ΤΣΟΚΑΣ Α & Π Ο.Ε." στον Σ.Ε.Π.Π.Μ.Ε "ΠΑΤΕΡΑΣ"

Ο Σύλλογος Εθελοντών Πολιτικής Προστασίας Μάνδρας - Ειδυλλίας "ΠΑΤΕΡΑΣ ΣΕΠΙΜΕ" εκφράζει τις θερμές του ευχαριστίες προς την εταιρεία **"ΤΣΟΚΑΣ Α & Π Ο.Ε."** για την πολύτιμη προσφορά της, η οποία στηρίζει έμπρακτα το έργο μας.

Στο πλαίσιο της μετεγκατάστασής μας στον νέο μας χώρο, η εταιρεία συνέβαλε ουσιαστικά στη διαμόρφωση και την εξοπλισμό των εγκαταστάσεών μας, εξασφαλίζοντας τις απαραίτητες υποδομές για την αποτελεσματική λειτουργία του σταθμού μας.

Ευχαριστούμε θερμά την **"ΤΣΟΚΑΣ Α & Π Ο.Ε."** για την εμπιστοσύνη και τη στήριξή της!

Συγκινητική Πρωτοβουλία στο Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Πυγμαχίας - Στήριξη στον Μικρό Αλκίνοο

Με αίσθημα αλληλεγγύης και κοινωνικής ευθύνης, η ομάδα μας συμμετείχε στο **Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Πυγμαχίας Εφήβων, Νεανίδων και Νέων**, που διεξήχθη από τις 6 έως τις 10 Φεβρουαρίου στο **2^ο Κλειστό Γυμναστήριο Λυκείου Μάνδρας**. Η διοργάνωση πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της **Ελληνικής Ομοσπονδίας Πυγμαχίας (Hellenic Boxing Federation)**, σε συνεργασία με τον **Α.Σ. Μέγας Αλέξανδρος Μαγούλας** και τον **Δήμο Μάνδρας - Ειδυλλίας**.

Κατά τη διάρκεια των αγώνων, η ομάδα μας, σε συνεργασία με τους συνδιοργανωτές, έλαβε την πρωτοβουλία να τοποθετήσει **κουμπαρά ενίσχυσης** για τον μικρό **Αλκίνοο**, ο οποίος δίνει τη δική του μάχη ενάντια στη **Λευκοδυστροφία**, μια σπάνια νευρολογική ασθένεια.

Η ανταπόκριση του κόσμου ήταν συγκινητική, με τους παρευρισκόμενους να στηρίζουν θερμά την πρωτοβουλία, καταφέρνοντας να συγκεντρωθεί το ποσό των **500,00€**. Το ποσό έχει ήδη κατατεθεί στον τραπεζικό λογαριασμό της οικογένειας του Αλκίνου, προσφέροντας έμπρακτη βοήθεια στην προσπάθειά του για θεραπεία.

Η επιτυχία αυτής της δράσης αποδεικνύει πως ο αθλητισμός δεν ενώνει μόνο μέσα στα ρινγκ και τα γήπεδα, αλλά και στις δύσκολες στιγμές της ζωής. Ευχαριστούμε θερμά όλους όσους συνέβαλαν σε αυτήν την προσπάθεια και ευχόμαστε στον μικρό Αλκίνοο δύναμη και κουράγιο στον αγώνα του.

Με επιτυχία η κοπή της Πρωτοχρονιάτικης Βασιλόπιτας του ΣΕΠΠΙΜΕ ΠΑΤΕΡΑΣ

Με τη συμμετοχή πλήθους φίλων, υποστηρικτών και εκπροσώπων της πολιτικής και τοπικής πηγεοίας, πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 15 Φεβρουαρίου η καθιερωμένη κοπή της Πρωτοχρονιάτικης Βασιλόπιτας του ΣΕΠΠΙΜΕ ΠΑΤΕΡΑΣ. Η εκδήλωση αποτέλεσε μια ευκαιρία για απολογισμό της χρονιάς που πέρασε, συζήτηση νέων στόχων και ανταλλαγή απόψεων με ανθρώπους που στηρίζουν το έργο των εθελοντών.

Η εκδήλωση ξεκίνησε με την ευλογία της Βασιλόπιτας από τον Αρχιμανδρίτη π. Μακάριο Μάτσο, ενώ στη συνέχεια ακολούθησαν σύντομες τοποθετήσεις από παρευρισκόμενους εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης και των φορέων που συνεργάζονται στενά με τον ΣΕΠΠΙΜΕ ΠΑΤΕΡΑΣ.

Παρουσία πολιτικών και θεσμικών εκπροσώπων
Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους:
Δρίκος Αρμόδιος, Δήμαρχος Μάνδρας - Ειδυλλίας

Μπούρας Αθανάσιος, Γ^η Αντιπρόεδρος της Βουλής και Βουλευτής Δυτικής Αττικής

Κώτσηρας Γεώργιος, Υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Βουλευτής Δυτικής Αττικής

Λιάκος Ευάγγελος, Βουλευτής Δυτικής Αττικής

Τσοκάνης Χρήστος, Βουλευτής Δυτικής Αττικής

Κοσμόπουλος Ελευθέριος, Αντιπεριφερειάρχης Χωρικού Σχεδιασμού, Πολεοδομικών Θεμάτων & Εφαρμογών Περιφέρειας Αττικής

Γιαλιάς Γεώργιος, Αντιδήμαρχος Μάνδρας - Ειδυλλίας

Ρούσσο-Παππά Ξανθή, Αντιδήμαρχος Μάνδρας - Ειδυλλίας

Βάσσος Ευθαλεία, Δημοτική Σύμβουλος

Παπακωνσταντίνου Αθανάσιος, Δημοτικός Σύμβουλος

Θεοδώρου Χαράλαμπος, Δημοτικός Σύμβουλος, Επικεφαλής Λαϊκής Συσπείρωσης Μάνδρας - Ειδυλλίας

Επίσης, παρευρέθηκαν εκπρόσωποι της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Ελευσίνας και Μεγάρων, το Πυροσβεστικό Σώμα Εθελοντών Προβαλίνθου, τη ΕΠΟΜΕΑ Βιλίων και τη ΕΠΟΜΕΑ Ελλάδος.

Αξιοσημείωτη ήταν και η παρουσία της **Άλεξίας Τσούνη**, επιστημονικής συνεργάτιδας στο Ινστιτούτο Αστρονομίας, Αστροφυσικής, Διαστημικών Εφαρμογών και Τηλεπισκόπησης (ΙΑΑΔΕΤ) του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών (ΕΑΑ), καθώς και του **Γεωργίου Καραγιαννόπουλου**, Υποδιευθυντή του τμήματος πυρασφάλειας BEE Hellenic Energy (ΕΛΠΕ).

Στήριξη από την τοπική κοινωνία

Η επιτυχία της εκδήλωσης δεν θα ήταν δυνατή χωρίς τη στήριξη τοπικών επιχειρήσεων και εθελοντών. Ο ΣΕΠΠΙΜΕ ΠΑΤΕΡΑΣ συγχαριστεί θερμά τις επιχειρήσεις **Marougas Bakery** και **ΑΒ Βασιλόπουλος Μάνδρας** για την ευγενική τους χορηγία, καθώς και την κυρία **Γιαννικάκη Μαρία** για την εθελοντική φωτογραφική κάλυψη της εκδήλωσης.

Με τη δυναμική παρουσία και τη θερμή υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας, ο ΣΕΠΠΙΜΕ ΠΑΤΕΡΑΣ συνεχίζει το έργο του με αισιοδοξία και αποφασιστικότητα, θέτοντας ως στόχο την ενίσχυση της εθελοντικής δράσης και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Δυναμική παρουσία του ΣΕΠΠΙΜΕ ΠΑΤΕΡΑΣ στο ΑΛΚΥΩΝΕΙΟ REGULARITY ΡΑΛΛΥ

Μάνδρα, 26 Ιανουαρίου 2025 - Με επιτυχία και μεγάλη συμμετοχή πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 26 Ιανουαρίου το **ΑΛΚΥΩΝΕΙΟ REGULARITY ΡΑΛΛΥ** στο Μελετάκι, υπό τη διοργάνωση του Δήμου Μάνδρας - Ειδυλλίας. Ο αγώνας, στον οποίο έλαβαν μέρος **40 ιστορικά οχήματα**, αποτέλεσε μια μοναδική γιορτή για τους λάτρεις της κλασικής αυτοκίνησης, προσφέροντας εντυπωσιακό θέαμα σε αγωνιζόμενους και θεατές.

Καθοριστική ήταν η παρουσία του **Συλλόγου Εθελοντών Πολιτικής Προστασίας Μάνδρας Ειδυλλίας «ΠΑΤΕΡΑΣ»**, που ανέλαβε ενεργό ρόλο στην ασφάλεια και την ομαλή διεξαγωγή της εκδήλωσης. Η ομάδα των εθελοντών συμμετείχε με το ιστορικό πυροσβεστικό όχημα **ΠΑΤΕΡΑΣ 02 (5000lt)** και πλήρωμα **τριών εθελοντών πυροσβεστών**, οι οποίοι βρισκόταν σε πλήρη ετοιμότητα για την παροχή βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.

Με γνώμονα την ασφάλεια και την πρόληψη, η παρουσία των εθελοντών συνέβαλε καθοριστικά στη διασφάλιση της ομαλής διεξαγωγής του ράλι, επιβεβαιώνοντας τη σημασία της **εθελοντικής προσφοράς** και της **πολιτικής προστασίας** σε μεγάλης κλίμακας εκδηλώσεις.

Ο πρόεδρος του Συλλόγου, σε δήλωσή του, τόνισε: "Η συμμετοχή μας στο ΑΛΚΥΩΝΕΙΟ REGULARITY ΡΑΛΛΥ ήταν μια ακόμα ευκαιρία να δείξουμε τη σημασία του εθελοντισμού και της πολιτικής προστασίας. Είμαστε περήφανοι που συμβάλλαμε στην ασφάλεια ενός τόσο σημαντικού γεγονότος για την περιοχή μας και δεσμεύόμαστε να συνεχίσουμε την προσφορά μας στην τοπική κοινωνία."

Το ΑΛΚΥΩΝΕΙΟ REGULARITY ΡΑΛΛΥ ολοκληρώθηκε με απόλυτη επιτυχία, αφήνοντας τις καλύτερες εντυπώσεις σε συμμετέχοντες και θεατές. Ο Σύλλογος Εθελοντών Πολιτικής Προστασίας Μάνδρας Ειδυλλίας «ΠΑΤΕΡΑΣ» συνεχίζει δυναμικά το έργο του, υποστηρίζοντας δράσεις που ενισχύουν την ασφάλεια και την πολιτική προστασία στην περιοχή.

Υπογραφή Σύμβασης για την Ενίσχυση των Εθελοντικών Οργανώσεων Πολιτικής Προστασίας με Μέσα Ατομικής Προστασίας

Στην τελετή υπογραφής της σύμβασης για την προμήθεια **Μέσων Ατομικής Προστασίας** για τα πιστοποιημένα μέλη των εθελοντικών οργανώσεων Πολιτικής Προστασίας, παραβρέθηκε αντιπροσωπεία της ομάδας μας, τημώντας την πρόσκληση του **Υπουργείου Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας**.

Η υπογραφή της σύμβασης εντάσσεται στο **Εθνικό Πρόγραμμα #ΑΙΓΙΣ**, το οποίο στοχεύει στην ενίσχυση της προστασίας και της ετοιμότητας των εθελοντών που συμμετέχουν στις δράσεις Πολιτικής Προστασίας. Πρόκειται για το πρώτο οργανωμένο και ουσιαστικό βήμα προς την ενίσχυση των **Εθελοντικών Ομάδων** που έχουν ενταχθεί στο **Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων Πολιτικής Προστασίας (Μ.Ε.Ο.Π.Π.)**.

Με την υπογραφή της σύμβασης, εξασφαλίζεται η παροχή του απαραίτητου εξοπλισμού, ενισχύοντας την ικανότητα των εθελοντών να αντιμετωπίζουν κρίσιμες καταστάσεις με ασφάλεια και αποτελεσματικότητα. Οι εθελοντές, που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών και άλλων εκτάκτων καταστάσεων, θα έχουν πλέον στη διάθεσή τους σύγχρονα και αξιόπιστα μέσα ατομικής προστασίας.

Το πρόγραμμα #ΑΙΓΙΣ αποτελεί μια στρατηγική κίνηση της Πολιτείας για την αναγνώριση και στήριξη του πολύτιμου έργου των εθελοντών, οι οποίοι καθημερινά προσφέρουν ανιδιοτελώς στην προστασία των πολιτών και της δημόσιας ασφάλειας. Η ενίσχυση των εθελοντικών ομάδων με σύγχρονο εξοπλισμό και υποδομές είναι καθοριστικής σημασίας για την αποτελεσματικότητα των επικειρήσεων Πολιτικής Προστασίας.

Με την υπογραφή της σύμβασης, η Πολιτεία δείχνει έμπρακτα τη δέσμευσή της στην ενίσχυση της Πολιτικής Προστασίας και την υποστήριξη των ανθρώπων που βρίσκονται πάντα στην πρώτη γραμμή.

12.02.2024 - Ολοκληρώθηκε με Επιτυχία η Δράση «Χριστούγεννα Μαζί» για τη Στήριξη του Ενοριακού Συσσιτίου Αγίου Γεωργίου Ελευσίνας

Τα νέα του Ποδηλατικού Συλλόγου Μάνδρας "West Coast"

υναμικό το Σαββατοκύριακο **22 & 23 Μαρτίου** για τους αθλητές της ομάδας μας οι οποίοι συμμετείχαν στο Κύπελλο Ελλάδος Δρόμου και στον **47° Ποδηλατικό Γύρο Θυσίας**. Στο Κύπελλο Ελλάδος η ομάδα μας συμμετέχει με εξι αθλητές, με τον Νικολάου Δημήτριο να καταφέρνει να κατακτά την 2η θέση στην κατηγορία του.

Στο Γύρο Θυσίας η ομάδα μας συμμετέχει με 9 αθλητές οι οποίοι αγωνίστηκαν με την αφρόκρεμα της Ελληνικής ποδηλασίας.

Η ομάδα μας συμμετέχει με εννιά αθλητές στο **HELLENIC XCO CUP 2025 #1** που πραγματοποιήθηκε στην **Σαλαμίνα 2 Μαρτίου** από την **ΕΟΠ** και τον **Α.Σ Πρωτέας**.

Σαρωτική η αποστολή της ομάδας μας στην **Σαλαμίνα 8 & 9 Μαρτίου** με πέντε αθλητές στο βάθρο! Η ομάδα μας συμμετέχει με πέντε αθλητές στο **SALAMINA EPIC MTB RACE #3** που πραγματοποιήθηκε στην Σαλαμίνα από την **Α.Σ Πρωτέας**.

Την **Κυριακή 23 Φεβρουαρίου** η ομάδα μας συμμετείχε στο **Τοπικό Πρωτάθλημα Αττικής** στην **Τανάγρα Βοιωτίας**. Η αποστολή της ομάδας μας αποτελούνταν από 7 αθλητές, οι οποίοι παρά το κρύο προσπάθησα για το καλύτερο δυνατόν αποτέλεσμα.

Το Σάββατο 1 Φεβρουαρίου 2025 στο Πνευματικό Κέντρο Μίμης Δούκας πραγματοποίηθηκε η κοπή της Πρωτοχρονιάτικης πίτας. Ο γραμματέας του Συλλόγου Π. Δημητρούλης καλωσόρισε τους προσκεκλημένους τον Δήμαρχο Μάνδρας Ειδυλλίας και Αρμόδιο Γεωργίου Δρίκο τους Αντιδημάρχος κ. Κωνσταντίνο Βαρασά και Μιχάλ Σακελλάρη και την Δημοτική Σύμβουλο κα Θάλεια Βάσση, εκπροσώπους των Συλλόγων, κο Γεώργιο Κυριαζή γραμματέα του Συλλόγου Εθελοντών Πολιτικής Προστασίας ΠΑΤΕΡΑΣ, τον πρόεδρο του ποδολατικού Συλλόγου Κρόνου Νίκαιας και μέλος του ΔΣ της Ελληνικής Ομοσπονδίας Ποδολασίας κο Παντελή Παπάζογλου και τον πρόεδρο του Συλλόγου ΠΕΣΑ ΑΣΤΕΡΑΣ και πρόεδρο της κεντρικής επιτροπής κριτών κο Ιάκωβο Γεωργίου.

Ο γραμματέας του Συλλόγου ζήτησε από τον αθλητή Ιωάννη Σκόρδα που είναι και ένα από τα ιδρυτικά μέλη του να κάνει μια αναδρομή στην πορεία του Συλλόγου. Έγινε μια σύντομη παρουσίαση καθώς και προβολή με τις δραστηριότητες και τους αγώνες καθώς ο Σύλλογος έκλεισε τα 10 χρόνια με πλούσια αθλητική και κοινωνική δράση.

Αμέσως μετά κλήθηκε ο Δήμαρχος να βραβεύσει όλους τους αθλητές της ακαδημίας σε αναγνώριση του ήθους και των επιδόσεών τους στην εκπαίδευση και τον Αθλητισμό. Ο αντιδημάρχος κος Κωνσταντίνος Βαρασάς έκανε την βράβευση σε 6 αθλητές οι οποίοι για το 2024 ήρθαν πρώτοι στην κατηγορίας τους και είναι ο Άγγελος Λουκάς από την κατηγορία εφήβων, ο Μιχάλης Βάρδας από τους Νέους άνδρες, ο Αριστείδης Χατζηκανέλος από τους Άνδρες Elite, ο Δημήτρης Νικολάου από τους Master A, ο Ηρακλής Ντάρδας από τους Master B και ο Φώτιος Κουτουβός Master Γ (απουσίας λόγω εργασίας). Τέλος την βράβευση των γυναικών αθλητριών Αδάμ Αλεξάνδρα, Δέσποινα Βάθη και Κωνσταντίνα Παγώνη έκανε η δημοτική σύμβουλος Θάλεια Βάση. (ο αντιδημάρχος Αθλητισμού κος Μιχάλης Σακελλάρης δεν είχε προσέλθει μέχρι εκείνη την στιγμή στην εκδήλωση).

Μετά την βράβευση των αθλητών ο πρόεδρος του Ποδολατικού Συλλόγου κ. Σπύρος Τζιτζιάκης καθώς και μέλη του Δ.Σ έκαναν βραβεύσεις δίνοντας μια αναμνηστική πλακέτα στους χορηγούς και στα τιμώμενα πρόσωπα που όλοι τους όλα αυτά τα χρόνια έχουν στηρίξει οικονομικά και υλικά τον Σύλλογο. Οι τιμητικές πλακέτες δόθηκαν στους εξής:

Δήμαρχο Μάνδρας Ειδυλλίας κο Αρμόδιο Γ Δρίκο, Δημήτριο Νικολάου από την εταιρεία MOLOSSOS, Γεώργιο Χατζόπουλο με το Φαρμακείο του, ο Κωνσταντίνο Κιτσαντά ως Φυσιοθεραπευτής της ομάδας, Ιωάννη Σπαρβέρη με τις εκτυπώσεις του, Σπυρίδωνα Σταύρου για την χορηγία ενός πλεκτρικού ποδηλάτου και 2 ακόμα αγωνιστικών ποδηλάτων, πεταιρεία ΣΥΜΕΤΑΛ ΑΕ, το Γεώργιο Δακουμέα για την βοήθεια του με τα χωματουργικά του μηχανήματα στην διαμόρφωση αγωνιστικού γηπέδου, Κώστα Καραβούλια, υπεύθυνος για την ακαδημία, Παντελή Παπάζογλου για την βοήθεια του με την εμπειρία του σε κάθε διοργάνωση αγώνων που κάνει ο Σύλλογος μας και τέλος οικογένεια Αναστασίου Ηλία με τα παιδιά του Περικλή & Γεώργιο που όλα αυτά τα

έτος 26ο, αρ. τεύχους 112, τριμηνη έκδοση
διανέμεται δωρεάν
ISSN: 1109-2653
ISSN (Online): 2241-4037

χρόνια έχουν παρακωρόσει δωρεάν τις δύο αιθουσές που ο Σύλλογος χρησιμοποιεί ως έδρα του.

Ακολούθησε η κοπή της πίτας και Ο Δήμαρχος Μάνδρας - Ειδυλλίας Αρμόδιος Γ. Δρίκος, κατά τον καιρετιμό του, σημείωσε:

«Με μεγάλη μου χαρά βρίσκομαι σήμερα ανάμεσα σας.

Ο Ποδολατικός Σύλλογος Μάνδρας "Δυτική Ακτή" έχει μια σπουδαία ιστορία στα αθλητικά δρώμενα και όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο. Ευχαριστώ θερμά τον αγαπητό Πρόεδρο και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου για την τιμητική βράβευση.

Η σπίριξη μας είναι αδιαμφισβήτητη, από την αρχή της θητείας μας έχουμε διοργανώσει μια σειρά από εκδηλώσεις με επίκεντρο το ποδηλατο, προσελκύοντας αθλητές από διάφορα μέρη της Ελλάδος και όχι μόνο.

Ο Δήμος μας λόγω της τοπογραφικής του ιδιομορφίας ενδείκνυται για την ανάπτυξη κάθε είδους ποδηλατικών αγώνων είτε σε ορεινό είτε σε αστικό επίπεδο.

Στόχος μας είναι η συνεχής ενίσχυση και υποστήριξην κάθε Συλλόγου που προάγει τα αθλητικά ιδεώδη και υποστηρίζει τους νέους να ασχολούνται με τον αθλητισμό.

Καλή χρονιά σε όλους, με υγεία και επιτυχίες».

Ο Αντιπεριφερειάρχης Δυτικής Αττικής κος Κλεάνθης Βαρελάς απέστειλε και διαβάστηκε το παρακάτω μήνυμα:

Αγαπητέ Πρόεδρε, αγαπητά μέλη του Διοικητικού συμβουλίου θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για την τιμητική πρόσκληση να βρίσκομαι κοντά σας όμως ανειλημένες υποχρεώσεις δυστυχώς δεν θα μου το επιτρέπουν. Θα ήθελα να ευχηθώ σε όλους χρόνια πολλά με υγεία, ευτυχία ευημερία και προσωπική ευτυχία! Θα είναι ιδιαίτερη χαρά μου να βρεθούμε σε σύντομο χρόνο με όλα τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου σας και να συζητήσουμε τις δράσεις του Συλλόγου σας και ζητήματα που σας απασχολούν. Χρόνια Πολλά και Καλή Χρονιά.

Ο Αντιπεριφερειάρχης Δυτικής Αττικής Κλεάνθης Βαρελάς.

Μετά την εκδήλωση ακολούθησε κέρασμα σε όλους τους παρευρισκομένους.

Ευχαριστούμε τους χορηγούς μας που μας στηρίζουν όλα αυτά τα χρόνια.

- **Conik S.A.** • **Molossos - Workwear & More**
- **Physical Therapy Kitsantas Kostas** • **Cyclist Gr**
- **Φαρμακείο Χατζόπουλος Γεώργιος** • **Trek Bicycle Greece**

ΚΩΔΙΚΟΣ : 6325

ΑΡ. ΛΔΕΙΑΣ 506/2001 TAX. ΜΑΝΔΡΑΣ